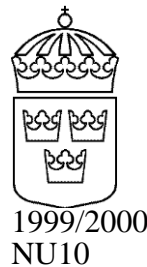

Näringsutskottets betänkande

1999/2000:NU10

Utvecklingsprogram för kommuner med anledning
av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels regeringens skrivelse 1999/2000:33 om utvecklingsprogram för kommuner med särskilda omställningsproblem främst på grund av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten,

dels 18 motioner som väckts med anledning av skrivelsen,

dels 18 motioner från allmänna motionstiden.

Försvarsutskottet har yttrat sig i ärendet. Yttrandet (1999/2000:FöU4y) återges i bilaga 1.

Under utskottets beredning har företrädare för Näringsdepartementet, den s.k. Omställningsgruppen och de fackliga huvudorganisationerna inom det statliga området inför utskottet lämnat upplysningar och synpunkter i ärendet.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas frågeställningar med anknytning till regeringens skrivelse om utvecklingsprogram för kommuner med särskilda omställningsproblem i samband med nedläggningar inom försvaret. En av de i skrivelsen aktuella frågorna, utlokalisering av statliga arbetstillfällen, tas upp i ett brett perspektiv.

Utskottets ställningstagande till behovet av åtgärder i allmänhet med anledning av försvarsnedläggningarna innebär att utskottet ställer sig positivt till regeringens satsning på utvecklingsprogram för de aktuella kommunerna. Utskottet utgår från att de omdisponeringar eller ytterligare resurser som kan visa sig vara nödvändiga redovisas i samband med den ekonomiska vårpropositionen år 2000 eller i senare propositioner. I en motivreservation (m, kd, fp) framhålls att försvarspolitiken är inne i en oordnad process och att beslutsunderlaget för försvarspolitiken är osäkert, vilket innebär att det inte är meningsfullt att lägga synpunkter på det redovisade omställningsprogrammet som är en följd av försvarsbeslutet.

När det gäller beslutsprocessen angående statlig lokalisering gör utskottet en historisk tillbakablick sedan år 1990 över riksdagens uttalanden. Vidare har den konstitutionella grunden för utlokaliseringsärenden studerats. Ett enhälligt utskott konstaterar att det föreligger principer för såväl lokali-

seringen som beslutshandlingen i sådana ärenden. Dessa principer har riksdagen som sin mening givit regeringen till känna hösten 1996. Principerna innebär att riksdagen kan förvänta sig att regeringen underställer lokaliseringsärenden som är av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse för riksdagens ställningstagande. Enligt utskottets uppfattning bör de gällande principerna för utlokalisering av statliga myndigheter och för beslutshandlingen i sådana ärenden även fortsättningsvis äga giltighet. Utskottet anser att det inte finns behov av något initiativ från riksdagens sida med anledning av de här aktuella motionerna.

I betänkandet behandlas vidare motioner med yrkanden om att Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) även fortsättningsvis skall vara lokaliserad till Stockholm och alltså inte utlokaliseras som en följd av försvarsbeslutet. Utskottet anser att de gällande principerna för utlokaliseringsärenden bör gälla generellt och alltså för alla ärenden om lokalisering av statlig verksamhet ”som är av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse”. Utskottet noterar att det inte föreligger någon information om huruvida ÖCB ingår i regeringens beredning av möjliga utlokaliseringar. Mot denna bakgrund anser utskottet att de aktuella motionsyrkandena inte bör föranleda någon åtgärd av riksdagen. I en reservation (m, kd, fp) anförs att i den mån ÖCB skulle vara aktuell för utlokalisering bör utgångspunkten vara att detta måste betraktas som en fråga av större vikt och därmed underställas riksdagen för beslut.

Skrivelsen

I regeringens skrivelse 1999/2000:33 beskrivs det planerade arbetet med utvecklingsprogram för kommuner med särskilda omställningsproblem främst på grund av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten.

Motionerna

De motioner som väckts *med anledning av skrivelse 1999/2000:33* är följande:

1999/2000:N2 av Christina Pettersson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmarknaden i Norrtälje kommun vid ett eventuellt beslut om nedläggning av Lv 3.

1999/2000:N3 av Hans Andersson m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inte enbart omfördela det regionalpolitiska stödet,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inför den ekonomiska vårpropositionen 2000 pröva behovet av ytterligare resurser för att trygga en god arbetsmarknad och utvecklingsmöjligheter på de orter som berörs av försvarsomställningen,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om omlokalisering av statlig verksamhet till orter som berörs av omställningen av försvaret,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den civila personal som berörs av omstruktureringen av försvaret,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tidpunkten för tillskapandet av nya arbetstillfällen på de orter som berörs av omstruktureringen av försvaret.

1999/2000:N4 av Marianne Jönsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av offensiva åtgärder för att säkra en positiv utveckling i Hässleholms kommun.

1999/2000:N5 av Lennart Klockare m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att kompensera för de arbetstillfällen som försvinner i Norrbotten med anledning av Försvarmaktens omstrukturering.

1999/2000:N6 av Bengt-Ola Rytting m.fl. (s, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kompenserande åtgärder för Faluregionen.

1999/2000:N7 av Per Westerberg m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att utvecklingsprogrammet skall underställas riksdagen för prövning.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ett bättre klimat för arbete och företagande i hela Sverige.

1999/2000:N8 av Rolf Gunnarsson (m) och Ulf Björklund (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsekvenserna för sysselsättningen i Dalarnas län vid en eventuell nedläggning av Dalaregementet och Dalabrigaden.

1999/2000:N9 av Torgny Danielsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att ett arbetsbefrämjande utvecklingsprogram utarbetas och genomförs för Kristinehamns kommun.

1999/2000:N10 av Birgitta Sellén (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skyndsamt handläggning av ersättningsåtgärder i Västernorrlands län.

1999/2000:N11 av Gunnel Wallin (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av offensiva åtgärder för att säkra en positiv utveckling i Hässleholms och Ängelholms kommuner.

1999/2000:N12 av Olle Lindström (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Bodens kommun bör placeras i nationellt stödområde A.

1999/2000:N13 av Kerstin Kristiansson Karlstedt m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skyndsamt handläggning av ersättningsåtgärder i Västernorrlands län.

1999/2000:N14 av Bijan Fahimi (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att riksdagen bör få ta ställning till utvecklingsprogram för kommuner som har särskilda omställningsproblem främst på grund av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten.

1999/2000:N15 av Amanda Agestav (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utlokalisering av statlig verksamhet skall beslutas av riksdagen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av centrala statliga myndigheter,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att riksdagens beslut att Överstyrelsen för civil beredskap skall vara lokaliserad i Stockholm bör stå fast.

1999/2000:N16 av Inger Strömbom m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att omlokalisering av statliga verksamheter skall beslutas av riksdagen,

2. att riksdagen hos regeringen begär en redovisning av de konsekvenser för trafiksäkerhet, framkomlighet och miljö som uppstår på grund av senareläggning av andra infrastrukturprojekt,

3. att riksdagen hos regeringen begär en redovisning av de regionala konsekvenserna av omfördelningen av regionalpolitiska medel,

4. att riksdagen hos regeringen begär en redovisning av vilka medel som tas i anspråk för omställningsprojektet och etableringen av privata företag.

1999/2000:N17 av Henrik Landerholm (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att utlokalisering av statlig verksamhet skall beslutas av riksdagen i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av centrala statliga myndigheter,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att riksdagens beslut om att Överstyrelsen för civil beredskap skall vara lokaliserad till Stockholm bör stå fast.

1999/2000:N18 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riksdagens medverkan vid beslut om omlokalisering av statliga verksamheter.

1999/2000:N19 av Lars Ångström (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att riksdagens beslut bör stå fast och att Överstyrelsen för civil beredskap skall vara lokaliserad i Stockholm.

De motioner från *allmänna motionstiden* som behandlas här är följande:

1999/2000:N211 av Agne Hansson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av statlig verksamhet till Kalmar län,

2. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder i en första etapp för en utlokalisering av Statens naturvårdsverk till Kalmar, Svensk Kärnbränslehantering AB till Oskarshamn och Arkivet för ljud och bild till Hultsfred.

1999/2000:N214 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ny utredning angående utlokalisering av statlig verksamhet.

1999/2000:N233 av Inger Lundberg (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om en mer aktiv lokaliseringspolitik för statlig verksamhet.

1999/2000:N242 av Sven Bergström (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av statlig verksamhet till Gävleborgs län,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett första steg i utlokalisering av Svenska Kraftnät till Gävle.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett första steg i utlokalisering av Datainspektionen till Hudiksvall.

1999/2000:N244 av Eva Flyborg (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nyetablering, utlokalisering eller avknoppning av statliga styrelser, myndigheter eller verk,

2. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om de samhälleliga konsekvenserna av koncentration av statliga verk och styrelser till Stockholmsområdet.

1999/2000:N259 av Margareta Andersson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till Tranås kommun,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att EU:s programkontor förläggs till Tranås.

1999/2000:N262 av Hans Stenberg m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av statlig verksamhet.

1999/2000:N314 av Göran Norlander m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering/placering av statliga verk och myndigheter.

1999/2000:N318 av Marina Pettersson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av statliga verks IT-avdelningar.

1999/2000:N329 av Lena Ek (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av statlig verksamhet till Östergötland.

1999/2000:N330 av Åke Sandström (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av statlig verksamhet till Västerbottens län.

1999/2000:N331 av Viviann Gerdin (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av Riksförsäkringsverket till Värmland.

1999/2000:N345 av Agne Hansson och Lena Ek (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av Konsumentverket och Allmänna reklamationsnämnden till Visby.

1999/2000:N346 av Kenneth Johansson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av statlig verksamhet till Dalarnas län,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder, i en första etapp, för en utlokalisering av Statens kulturråd till Falun,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder, i en första etapp, för en utlokalisering av Kommunikationsforskningsberedningen till Borlänge,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder, i en första etapp, för en utlokalisering av Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor till Avesta,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder, i en första etapp, för en utlokalisering av Alkoholinspektionen, eller den verksamhet som blir kvar efter översyn, till Ludvika.

1999/2000:N352 av Kristina Zakrisson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lokalisering av statlig verksamhet.

1999/2000:N354 av Eskil Erlandsson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ut- och omlokalisering av statlig verksamhet till Kronobergs län,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder i en första etapp för en utlokalisering av Post- och telestyrelsen och Statens va-nämnd till Kronobergs län.

1999/2000:N366 av Birgitta Sellén (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlokalisering av statlig verksamhet till Västernorrlands län,

2. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder i en första etapp för en utlokalisering av Ungdomsstyrelsen, Patentbesvärslätten, Riksställningar, Arbetskyddsstyrelsen och Posten Kredit AB till Västernorrlands län.

1999/2000:N380 av Helena Frisk m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Karlskogas utveckling.

Bakgrund

Inledning

Ärendet omfattar dels regeringens skrivelse 1999/2000:33 om utvecklingsprogram för kommuner med särskilda omställningsproblem främst på grund av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten, dels motioner som väckts med anledning av skrivelsen och motioner från den allmänna motionstiden. De båda grupperna av motioner kan ha samma slags yrkanden, t.ex. i fråga om utlokalisering av myndigheter, men en skillnad är att motionerna från den allmänna motionstiden baseras på strukturomvandlingsproblem över hela landet och inte enbart i orter med förbandsnedläggningar.

Försvarsutskottet har beretts tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse jämte inkomna motioner. Den 8 februari 2000 avlämnade försvarsutskottet sitt yttrande 1999/2000:FöU4y till näringsutskottet i frågan. Yttrandet (se bilaga 1) omfattar främst frågor som rör lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap.

Erfarenheter från tidigare försvarsnedläggningar

Erfarenheter från tidigare försvarsnedläggningar har studerats och dokumenterats i rapporten Försvarsnedläggningar 1996 – drabbade orter, statligt stöd, arbetstillfällen (dnr 12/1999), som tagits fram av riksdagens utredningstjänst. Redovisningen bygger på en s.k. e-mailenkät till och telefonintervjuer med tjänstemän i berörda kommuner samt på uppgifter från Försvarsmakten och tidningar. Rapporten omfattar följande orter med information om personal, mark, anläggningar och lokaler: Linköping, Borås, Umeå, Östersund, Ystad, Södertälje, Karlsborg, Söderhamn och Ljungbyhed. I promemorian redovisas förlorade arbetstillfällen per ort samt uppgifter om personalavvecklingen för yrkesofficerare och civilanställda. Rapporten är daterad den 19 oktober 1999.

Summariskt redovisas följande bild i rapporten:

Linköping: Ca 800 arbetstillfällen försvann. Statligt stöd har inte utgått. Nya verksamheter har startats på garnisonsområdet, som övertagits av Vasallen AB (ett statligt fastighetsbolag med syfte att utveckla och förädla f.d. försvarsfastigheter för ny användning i syfte att slutligen sälja fastigheterna på kommersiella villkor).

Borås: 320 arbetstillfällen försvann. Statligt stöd har inte utgått. Vasallen AB har övertagit mark och anläggningar; några mindre verksamheter bedrivs i lokalerna.

Umeå: 519 arbetstillfällen försvann. Umeå kommun köpte tillbaka delar av marken och större delen av regementsanläggningen. Ca 30 nya verksamheter och 100 nya arbetstillfällen har etablerats inom det gamla regementsområdet.

Östersund: Drygt 150 arbetstillfällen försvann. Statligt stöd har inte utgått. Vasallen AB har övertagit mark och garnisonsbyggnader och bygger om för bl.a. Mitthögskolans behov.

Ystad: Ca 300 arbetstillfällen försvann. Statligt stöd har inte utgått. Byggnader och mark ägs av Vasallen AB. Inom området finns 15 företag och organisationer som hyresgäster.

Södertälje: Ca 250 arbetstillfällen försvann. Statligt stöd har inte utgått. Mark och garnisonsbyggnader används i dag av Swedint (Försvarets internationella kommando), Räddningsverket m.fl. Ca 250 personer är verksamma inom området i dag.

Karlsborg: Ca 60 arbetstillfällen försvann. Statligt stöd har inte utgått. Mark och byggnader disponeras i dag av K 3. Inga nya verksamheter eller arbetstillfällen har etablerats.

Söderhamn: 508 arbetstillfällen försvann. Söderhamns kommun fick garantier om statligt stöd för att etablera 480 nya arbetstillfällen, varav 350 genom utlokalisering av statliga myndigheter. Under det första halvåret 2000 kommer den statliga garantin att vara infriad. För dessa åtgärder anvisades 25 miljoner kronor år 1997 och 75 miljoner kronor år 1998 (anslaget A 9 inom utgiftsområde 19). De statliga insatserna leddes av den s.k. Söderhamnskommittén som tillsattes i oktober 1996 – två månader innan riksdagen fattade beslutet om nedläggning. Kommitténs arbete utmynnade bl.a. i en ny inriktning för Söderhamns utveckling genom programmet Vision 2005 (SOU 1998:89). Kommunen köpte hela flottiljfastigheten och överlät delar av den till ett i huvudsak privat aktiebolag, Flygstaden AB, som avser att utveckla flygplatsen till en företagspark. När utlokaliseringen är klar kommer ca 120 av de statliga arbetstillfällena att finnas på den f.d. flottiljen.

Ljungbyhed: Ca 550 arbetstillfällen försvann. Statligt stöd har utgått med 6 miljoner kronor per år under åren 1998–2000. Kommunen har tillsammans med parter från näringslivet bildat ett fastighets- och utvecklingsbolag, och i dag är ca 50 % av lokalytan uthyrd. De nya verksamheterna har genererat arbete för 158 personer och utbildning för ca 120 elever inom området.

(Det bör uppmärksammas att rapporten endast tar upp företagsverksamheter som startats inom garnisonsområdet och motsvarande men alltså inte nyföretagsamhet som kommit till stånd i övrigt på orten.)

Behov av åtgärder

Skrivelsen

I propositionen om det nya försvaret (prop. 1999/2000:30) redovisar regeringen sin bedömning av det långsiktiga behovet av anställd personal inom Försvarsmakten. I propositionen framläggs även förslag till förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation. Mot bakgrund av de nämnda strukturförändringarna har Regeringskansliet gjort följande preliminära bedömning av minskningen av arbetstillfällen i vissa kommuner (avsnitten 1 och 2 i skrivelsen):

- Kiruna: ca 215 arbetstillfällen,
- Boden: ca 425 arbetstillfällen,
- Sollefteå: ca 450 arbetstillfällen,

- Falun: ca 400 arbetstillfällen,
- Gotland: ca 400 arbetstillfällen (varav ca 140 i Fårösund och ca 250 i Visby),
- Hässleholm: ca 900 arbetstillfällen.

Härutöver har bl.a. Härnösands och Karlsborgs kommuner vid tidigare omstruktureringar påverkats av minskad sysselsättning inom Försvarsmakten. Vidare har sysselsättningen i Karlskoga kommun under lång tid minskat. Under hösten 1999 har ytterligare ca 300 anställda varslats vid Bofors/Celsius i Karlskoga.

Om riksdagen beslutar om de föreslagna förändringarna i Försvarsmaktens organisation, om bl.a. vissa förbandsnedläggningar och andra strukturförändringar, finns det behov av att åtgärder vidtas i ett antal kommuner med särskilda svårigheter, framhålls det i skrivelsen. Regeringen har därför analyserat de regionalpolitiska konsekvenserna för de 26 lokala arbetsmarknadsområden som berörs av förslagen till förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation. Analysen baseras dels på de för regionalpolitiken använda kriterierna (långsiktig befolknings- och sysselsättningsutveckling, aktuell arbetslöshet, bruttoregionprodukt per invånare samt andel industrisysselsatta), dels på ett kriterium som är specifikt för situationen, nämligen beroendet av Försvarsmakten (andel sysselsatta i Försvarsmakten i förhållande till totalt antal sysselsatta).

Regeringens slutsats är att utvecklingsprogram behöver utarbetas och genomföras för följande kommuner: Kiruna, Boden, Sollefteå, Härnösand, Falun, Karlskoga, Gotland och Hässleholm. Därtill övervägs statlig lokalisering till Karlsborg.

De planerade åtgärderna beskrivs i avsnitt 3 i skrivelsen. Inom Regeringskansliet har tillsatts en arbetsgrupp, den s.k. Omställningsgruppen, med uppdrag att föreslå och genomföra utvecklingsprogram för de nämnda kommunerna. Gruppen skall särskilt arbeta med att stimulera kommunernas förutsättningar för tillväxt samt medverka till etableringar av privata företag och lokalisering av statlig verksamhet (avsnitt 3.1).

Regeringen har även initierat ett fempunktsprogram (avsnitt 3.2) i syfte att få till stånd en positiv utveckling i de berörda kommunerna, vilket omfattar följande punkter:

- Förutsättningarna för lokalisering av statlig verksamhet (totalt ca 1 280 arbetstillfällen) skall studeras under ledning av en särskild statssekreterargrupp inom Regeringskansliet.
- Särskilda statliga resurser reserveras för att stödja kommunernas analysarbete.
- Regeringen planerar att tidigarelägga vissa infrastrukturinvesteringar i ett antal kommuner.
- Med hänsyn till de stora resurser som finns genom EG:s strukturfonder avser regeringen att prioritera resurser för nationell medfinansiering till de regioner som berörs.
- Omställningsgruppen skall medverka till att förutsättningar skapas för över 1 000 nya privata arbetstillfällen i de prioriterade kommunerna.

Programmet syftar till att nå målet för regeringens regionalpolitik om att skapa likvärdiga levnadsförutsättningar för människorna i hela Sverige.

Vidare beskrivs vissa kommungemensamma åtgärder i skrivelsen (avsnitt 3.3). Ökade medel för arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall enligt regeringen kanaliseras till berörda länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar via Arbetsmarknadsverket. Dessutom skall statliga fastigheter och markområden som nu används för militära ändamål omvandlas för alternativ användning.

Under den nya programperioden för strukturfonderna, åren 2000–2006, ingår Kiruna, Boden, Sollefteå och Härnösand i mål 1-området. Den totala omfattningen av programmen för mål 1-området beräknas uppgå till ca 1 850 miljoner euro, varav EU svarar för ca 722 miljoner euro. Regeringen har nyligen lämnat ett reviderat förslag till EG-kommissionen angående mål 2-området. I detta förslag ingår Falun, Karlskoga, Karlsborg och Gotland.

Staten kan också genom Kommundelegationen och Bostadsdelegationen ge ekonomiskt stöd till kommuner, vars ekonomi skadas genom strukturomvandlingen inom Försvarsmakten. Det påpekas vidare i skrivelsen att Delegationen för utländska investeringar i Sverige (Invest in Sweden Agency, ISA) aktivt arbetar med att främja utländska investeringar i Sverige. Härutöver har Näringsdepartementet kontaktat konsultföretag för att initiera samarbete avseende etablering av privata tjänsteföretag i prioriterade försvarsorter.

I skrivelsen beskrivs även vissa planerade utredningsinsatser, bl.a. när det gäller möjligheten att inrätta ett ”myndighetshotell” samt i fråga om lokalisering av isbrytarna till Härnösand under sommartid (avsnitt 3.5).

I skrivelsen lämnas också en kommunvis beskrivning av planerade åtgärder för de prioriterade orterna (avsnitt 4). Vidare redovisas erfarenheterna från Söderhamnskommittén, vilken bl.a. fick i uppdrag att utarbeta förslag om vilka statliga myndigheter som kunde lokaliseras till Söderhamn (avsnitt 5).

I det följande redovisas motioner och utskottets ställningstagande uppdelat på behov av åtgärder i allmänhet och på behov av åtgärder i särskilda regioner.

Behov av åtgärder i allmänhet

Motionerna

I motion 1999/2000:N3 (v) anför motionärerna att de biträder regeringens utgångspunkt om ersättningsarbete i de berörda orterna under den förutsättningen att det inte enbart blir fråga om en omfördelning av de regionalpolitiska resurserna. Regeringen bör därför inför den ekonomiska vårpropositionen år 2000 pröva behovet av ytterligare resurser för att trygga en god arbetsmarknad på de berörda orterna. Motionärerna framhåller att det är viktigt att prioritera den civila personal som förlorar sina arbeten i samband med besluten med hänsyn till att denna personal ofta är mer lokalt bunden än den militära personalen. Det betonas i motionen att beslutade åtgärder måste genomföras skyndsamt.

I motion 1999/2000:N16 (kd) tar motionärerna upp regeringens plan att tidigarelägga vissa infrastrukturinvesteringar i ett antal av de berörda kom-

munerna. Innebörden av detta är, enligt motionärerna, att infrastrukturinvesteringar någon annanstans i landet senareläggs, vilket leder till att helheten går förlorad. Konsekvenserna för trafiksäkerheten, framkomligheten och miljön på grund av senareläggningarna bör redovisas, sägs det i motionen. Vidare begär motionärerna att regeringen redovisar dels vilka medel som tas i anspråk för omställningsprojektet m.m., dels de regionala konsekvenserna av regeringens omfördelning av resurser med hänsyn till medfinansieringen för att kunna utnyttja EG:s strukturfonder.

Vissa kompletterande uppgifter

Omställningsgruppen består av direktör Lars Jeding, riksdagsledamoten Britt Bohlin (s) och f.d. riksdagsledamoten Anders Svärd (c). Enligt information från Lars Jeding planeras ett kansli på fem–tio personer för att medverka i omställningsarbetet. Bland annat kommer projektledare att utses för var och en av de berörda orterna.

Omställningsgruppen har påbörjat sitt arbete med att göra en omvärldsanalys för de aktuella orterna. Omvärldsanalysen omfattar analyser av befolkningsutvecklingen, företagssektorn, servicesektorn och infrastrukturfrågor m.m. Analyserna kommer att ge underlag för slutsatser om kommunernas respektive profil. Samtidigt påbörjas verksamheten med att utarbeta och formulera kommunernas visioner för framtiden. På varje berörd ort svarar särskilda personer för kommunens samarbete med Omställningsgruppen. Arbetet avses pågå i två år.

En lärdom från tidigare omställningsarbete är enligt Lars Jeding att en utlokalisering av statlig verksamhet ofta innebär rationaliseringsmöjligheter i fråga om utförandet av myndighetens uppgifter. Detta betyder att antalet arbetstillfällen på den ursprungliga orten är högre än vad myndigheten behöver på den nya orten. För att få till stånd exempelvis 1 280 statliga arbetstillfällen ute i landet kan utlokaliseringsbeslutet behöva omfatta bortåt 2 000 arbetstillfällen i Stockholm. En annan lärdom är att förutsättningarna är mycket skilda i de olika berörda orterna. Enligt Lars Jedings erfarenheter från utlokalisering av statliga arbetstillfällen till Söderhamn är kostnaden per utlokaliserat arbetstillfälle grovt räknat 300 000–400 000 kr.

Som ett led i omställningsprogrammet beviljade regeringen den 25 februari 2000 företaget Proffice Communication Center i Sollefteå AB sysselsättningsbidrag omfattande 60 miljoner kronor för att etablera 300 nya arbetstillfällen i Sollefteå. Det nya företaget skall bedriva kundserviceverksamhet i ett s.k. call-center. Vidare informerades om att en militärdistriktsgrupp skall förläggas till Sollefteå och att regeringen avsatt 20 miljoner kronor för projekt inom Sollefteå, Härnösand och Kramfors, bl.a. för uppbyggnad av ett transportnät för bredbandskommunikation.

Samma dag presenterade näringsminister Björn Rosengren förslag som sammantaget leder till att 150–200 arbetstillfällen skapas i Kiruna. Bland annat skall Svenska rymdaktiebolaget expandera sin verksamhet i kommunen. År 2004 planeras Polarforskningssektariatet lokalisera vissa delar av sin verksamhet till Kiruna.

Under förutsättning att regeringens förslag i propositionen om det nya försvaret vinner riksdagens bifall kommer Försvarsmaktens omstrukturering att leda till omfattande förändringar för ett antal kommuner. Bland annat minskas antalet arbetstillfällen knutna till försvaret. Enligt utskottets uppfattning är det rimligt att hantera dessa förhållanden på det sätt som regeringen har inlett. Utskottet ställer sig således positivt till satsningen på utvecklingsprogram för de i skrivelsen föreslagna kommunerna och till fempunktsprogrammet.

Eftersom skrivelsen avlämnades vid en tidpunkt då omställningsarbetet ännu inte kommit så långt vill utskottet i några frågor ge sin syn på det fortsatta arbetet. Utskottet har förståelse för den oro som finns hos många människor såväl i drabbade kommuner som vid statliga arbetsplatser inför eventuella krav på stora förändringar, vilka kan påverka såväl arbetslivet som familjeliv och social samhörighet. Därför vill utskottet understryka vad flera motionärer säger i fråga om behovet av skyndsamhet i omställningsarbetet. Utskottet vill också framhålla att det är viktigt att särskilt uppmärksamma den civila personal som förlorar sina arbeten i samband med besluten.

Enligt skrivelsen skall kostnaderna för omlokalisering av statlig verksamhet rymmas inom de utgiftsområden som verksamheten ingår i. Utskottet menar att en sådan ambition kan leda till att resurserna blir mindre för andra verksamheter eller för andra regionalpolitiskt prioriterade orter. Information från Regeringskansliet tyder på att behovet av ekonomiska resurser successivt kommer att kunna överblickas bättre i takt med att omställningsarbetet framskrider. Utskottet utgår från att de omdisponeringar eller ytterligare resurser som kan visa sig vara nödvändiga redovisas i samband med den ekonomiska vårpropositionen år 2000 eller i senare propositioner.

Behovet av en helhetssyn på infrastrukturinvesteringarna berörs i motion 1999/2000:N16 (kd). Utskottet anser i likhet med motionärerna att det behövs en helhetssyn på investeringarna inom infrastrukturområdet. Emellertid vill utskottet framhålla att det nya läget med stora strukturförändringar på grund av försvarsnedläggningarna innebär att nya faktorer måste tas med i bilden.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1999/2000:N3 (v) och 1999/2000:N16 (kd) i berörda delar.

Behov av åtgärder i särskilda regioner eller kommuner

Motionerna

I ett antal motioner framhävs behovet av omställningsprogram eller andra åtgärder i särskilda regioner eller kommuner. Dessa motioner redovisas länsvis nedan.

LÄN	MOTION	BEHOV AV ÅTGÄRDER
Stockholm		

Norrtälje kommun	1999/2000: N2 (s)	Norrtälje har låg skattekraft och relativt låg utbildningsnivå. Viktigt att ersätta arbetstillfällena med utvecklingsjobb.
Jönköping		
Tranås kommun	1999/2000: N259 (c)	Tranås är i behov av särskilt stöd vid nedläggningen av Riksförsäkringsverkets sjukhus. EU:s programkontor bör förläggas till Tranås.
Skåne		
Hässleholms kommun	1999/2000: N4 (s)	Utöver planerade åtgärder behövs offensiva åtgärder i form av ytterligare statliga insatser, bl.a. kvalificerad yrkesutbildning.
Hässleholms och Ängelholms kommuner	1999/2000: N11 (c)	Utöver planerade åtgärder behövs offensiva åtgärder i form av ytterligare statliga insatser, bl.a. kvalificerad yrkesutbildning och kommunikationer.
Värmland		
Kristinehamns kommun	1999/2000: N9 (s)	Om Värmlandsbrigaden läggs ned bör även Kristinehamn få statligt stöd i form av ett eget utvecklingsprogram.
Karlskoga kommun	1999/2000: N380 (s)	Med hänsyn till neddragningar inom försvarsindustrin m.m. behöver Karlskoga ett åtgärdsprogram med bl.a. utveckling av staden till ett centrum för distansoberoende kundservice. Även Karlskogas Industriella utvecklingscentrum behöver utvecklas.

LÄN	MOTION	BEHOV AV ÅTGÄRDER
Dalarna		
Faluregionen	1999/2000: N6 (s, c)	Regeringens planerade insatser för Falun är otillräckliga. Forskningen bör utvecklas, statligt stöd bör ges till Dalarnas forskningsråd, och kommunikationerna bör utvecklas.
Dalarna	1999/2000: N8 (m, kd)	Det krävs ersättningsarbeten för att kompensera nedläggningarna. Ekonomiskt tillskott behövs för en satsning på högskolan.
Västernorrland		
Västernorrland	1999/2000: N10 (c)	Regeringens planering bör inbegripa förbättrad infrastruktur i länet. Skyndsamt handläggning krävs.
Västernorrland	1999/2000: N13 (s)	Skyndsamt handläggning av ersättningsåtgärderna krävs.
Norrbotten		
Norrbotten	1999/2000: N5 (s)	Utöver planerade insatser behövs åtgärder som bl.a. etablering av polisutbildningsplatser till Boden. Hela Bodens kommun bör inplaceras i stödområde A.
Bodens kommun	1999/2000: N12 (m)	Hela Bodens kommun bör inplaceras i stödområde A.

Vissa kompletterande uppgifter

Den i motion 1999/2000:N259 (c) berörda frågan om Riksförsäkringsverkets (RFV) sjukhus i **Tranås** har nyligen varit föremål för en fråga (1999/2000:407) i riksdagen. Med anledning av att riksdagen har beslutat att inrätta försäkringsmedicinska centrum i Tranås och Nynäshamn i stället för Riksförsäkringsverkets nuvarande sjukhus i Tranås kommer ca 100 personer, i huvudsak kvinnor, att förlora sina anställningar. Frågeställaren, Göte Wahlström (s), ville veta vilka åtgärder som kommer att vidtas för att bereda nya arbetstillfällen i Tranås kommun. Socialförsäkringsminister Ingela Thalén svarade bl.a. att regeringens ambition hela tiden har varit att omställningen skall vara så skonsam som möjligt för alla inblandade. I enlighet med förslaget från RFV har avvecklingsorganisationen därför tillförts medel motsvarande 110 miljoner kronor. Av detta belopp avser en betydande del utgifter för pensioner och lön till uppsagd personal, men i beloppet finns också medel reserverade för utbildning av uppsagd personal.

När det gäller **Bodens kommun** ingår Edefors och Gunnarsbyns församlingar i det nationella stödområdet A, medan övriga församlingar tillhör stödområde B (förordning 1999:1382). Genom riksdagens beslut i december 1999 (bet. 1999/2000:NU2) är det numera regeringen – efter godkännande av EG – som beslutar om inplacering i nationella stödområden. Inplacering i stödområde är således inte längre någon riksdagsfråga.

Utskottets ställningstagande

Enligt vad som anförs i ovannämnda motioner krävs åtgärder för bl.a. Boden, Falun, Karlskoga och Hässleholm – dvs. orter som omfattas av regeringens utvecklingsprogram för kommuner – utöver dem som redovisas i regeringens skrivelse.

När det gäller dessa orter har det i tidigare avsnitt beskrivits hur arbetet med utvecklingsprogrammen kommer att gå vidare. Samråd har påbörjats med privata företag angående etablering i de prioriterade kommunerna. Omlokalisering av statlig verksamhet kommer att ske i samarbete med berörda myndigheter, fackliga organisationer, aktuella kommuner och Trygghetsstiftelsen m.fl. Vidare skall frågan om att säkerställa myndigheternas kompetens och servicenivå beaktas enligt vad som framhålls i skrivelsen. Sammantaget har utskottet förtroende för att organisationen av omställningsarbetet och de beskrivna åtgärderna är ett ändamålsenligt sätt att arbeta och att ytterligare åtgärder inte bör aktualiseras i detta sammanhang.

I övriga motioner krävs åtgärder för Norrtälje, Tranås, Ängelholms och Kristinehamns kommuner samt för Dalarnas och Västernorrlands län. Enligt utskottets mening kan de redovisade motionsyrkandena inte utgöra underlag för riksdagens initiativ inom något av de områden som utpekats i motionerna. Utskottet hänvisar därför till sin principiella uppfattning att de åtgärder och insatser som begärs för olika delar av landet får prövas inom ramen för de möjligheter som anförtrotts de regionala organen samt i förekommande fall Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) och Glesbygdverket. Även de nya möjligheterna i samband med de regionala tillväxtavtalen samt EG:s strukturfondsstöd bör tas in i denna bild.

Med det anförda avstyrker utskottet samtliga här aktuella motionsyrkandena.

Beslutsprocessen angående statlig lokalisering

Skrivelsen

I skrivelsen beskrivs helt kortfattat regeringens avsikt att efterhand återkomma till riksdagen med de förslag som bedöms behöva underställas riksdagen samt med rapporter om utvecklingsprogrammets fortskridanden.

Motionerna

I kommittémotion 1999/2000:N7 (m) framhålls att strukturomvandlingarna bör underställas riksdagen för prövning och inte avgöras av regeringen al-

lena. Regeringen bör inte gå emot det beslut som riksdagen fattat om att frågor om lokalisering av statlig verksamhet som är av större vikt eller på annat sätt av principiell betydelse bör underställas riksdagen. Vidare menar motionärerna att hela Sverige behöver ett bättre klimat för arbete och företagande. Med minskad politisk styrning och detaljreglering kan det lokala engagemanget bättre tas till vara.

I motion 1999/2000:N17 (m) sägs att utlokalisering av statlig verksamhet är en fråga som riksdagen måste ta ställning till. I utvecklingsprogrammet görs det ingen skillnad mellan statliga myndigheter som enbart kan verka i Stockholmsområdet och andra som kan lösa sina uppgifter utanför huvudstaden, sägs det i motionen. Samma argument redovisas i motion 1999/2000:N15 (kd).

Enligt vad som anförs i motion 1999/2000:N3 (v) torde många omlokaliseringsbeslut ligga inom ramen för regeringens beslutskompetens. För mer omfattande och principiellt viktiga fall kan dock fordras riksdagsbeslut som berör verksamheters anslag, lokalisering och inriktning. Motionärerna förutsätter att riksdagen fortlöpande får information i dessa frågor. Vidare utgår motionärerna från att regeringen i förekommande fall avger förslag till riksdagen i syfte att säkerställa en effektiv användning av de medel som riksdagen ställt till berörda verksamheters förfogande.

I motion 1999/2000:N16 (kd) hävdas att det är riksdagen som äger fatta beslut om den planerade omlokaliseringen av statliga verksamheter. Regeringens förslag bör därför redovisas i en proposition till riksdagen. Enligt motionärerna är det inte rimligt att verksamheter som tidigare lokaliserats i enlighet med riksdagsbeslut kan omlokaliseras utan ett nytt sådant beslut.

De åtgärder som regeringen planerar på grund av strukturomvandlingar inom försvaret är av en sådan omfattning och inriktning att riksdagen borde fatta beslut om dem, sägs det i motion 1999/2000:N14 (fp). Detta gäller bl.a. lokalisering av statlig verksamhet och planerade infrastrukturåtgärder. Vidare ifrågasätter motionären huruvida regeringen kan bevaka affärsmässigheten i utnyttjandet av de statliga fastigheterna.

I motion 1999/2000:N18 (mp) framförs att principiella skäl och tidigare praxis leder till att beslut om utlokalisering av statliga verksamheter bör fattas av riksdagen, åtminstone när det gäller mer omfattande verksamheter.

Vissa kompletterande uppgifter

Historik

I detta avsnitt redovisas först något om det allmänna synsättet på riksdagens och regeringens roller i fråga om förvaltning av myndigheter, såsom det framgår av konstitutionsutskottets betänkande (KU 1986/87:29) med anledning av regeringens proposition (1986/87:99) om ledning av den statliga förvaltningen. Därefter ges en redovisning av riksdagens befattning med utlokalisering av statliga myndigheter.

I konstitutionsutskottets nyssnämnda betänkande erinrades om att riksdagen och regeringen har olika roller. Riksdagen stiftar de lagar som förvaltningen har att tillämpa och beviljar medel till förvaltningens verksamhet. I

övrigt är det främst regeringen som leder förvaltningsmyndigheterna. Regeringen styr riket under ansvar inför riksdagen. Riksdagen kontrollerar sedan på olika sätt att regeringens styrande insatser står i överensstämmelse med riksdagens beslut. Det är, enligt vad som anfördes i den aktuella propositionen, förenat med klara olägenheter att riksdagen fattar detaljerade beslut gällande myndigheternas sätt att fullgöra sina uppgifter. Riksdagens beslut om organisationsutformning borde därför koncentreras till vad som kan betecknas som förvaltningens struktur, framhöll regeringen i den nämnda propositionen. Till detta område hör frågor om huvudmannaskap, verksamhetsformer, finansieringsformer liksom övergripande frågor om ansvars- och uppgiftsfördelning mellan olika myndigheter inom en sektor eller ett politikområde.

Enligt konstitutionsutskottet var det viktigt att slå fast att den offentliga maktens gränser skall dras genom beslut fattade i demokratisk ordning. Oavsett om dessa beslut innebär en vidgning eller inskränkning av den offentliga makten skall de fattas av de folkvalda organen och utföras av myndigheterna.

Allt som ingår i den styrande makten är emellertid inte omnämnt i regeringsformen, anförde konstitutionsutskottet och framhöll att principiellt kan den styrande funktionen uppfattas som en restfunktion, först och främst i förhållande till riksdagens uppgifter.

Riksdagen beslutade i enlighet med konstitutionsutskottets förslag att propositionen skulle godkännas vad gäller synen på statlig förvaltning.

Efter denna redogörelse för den allmänna synen på riksdagens och regeringens roller i förhållande till de statliga myndigheterna, redovisas i det följande en tioårig tillbakablick över hanteringen av utlokaliseringar av statliga myndigheter.

Riksdagen lade år 1990 fast vissa principer för lokalisering av statlig verksamhet på förslag av arbetsmarknadsutskottet (bet. 1989/90:AU13). Där uttalades bl.a. att omlokalisering men kanske framför allt decentralisering är viktiga inslag i strävandena att åstadkomma en balanserad regional utveckling. En sådan åtgärd kan också vara ett led i den förnyelseprocess som pågår inom den offentliga sektorn, menade arbetsmarknadsutskottet. Därför bör en fortlöpande prövning ske av förutsättningarna för en decentralisering av verksamheter. Överväganden om omlokalisering av central statlig verksamhet bör i första hand ske till de s.k. stödjepunkterna, dvs. länscentrum eller vissa andra orter i eller i anslutning till stödområdet. En utgångspunkt enligt arbetsmarknadsutskottet är att myndigheterna även efter en omlokalisering eller decentralisering skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter effektivt. Det gäller att förutom de regionalpolitiska aspekterna beakta förutsättningarna att behålla eller rekrytera kvalificerad personal, behovet av kontakter med andra myndigheter, medflyttandes möjligheter till arbete m.m. Vidare uttalades att även andra orter än stödjepunkterna, särskilt i sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden, kunde komma i fråga för lokalisering.

Arbetsmarknadsutskottet uttalade vidare i det nämnda betänkandet att frågan om ändrad lokalisering av myndigheter i allmänhet torde få anses gälla sådana grundläggande och långsiktiga förändringar i förvaltningsstrukturen som enligt regeringens proposition (1986/87:99) om ledning av den statliga

förvaltningen bör beslutas av riksdagen. Delegeringsfrågor, som gäller myndighetens sätt att fullgöra sina uppgifter, bör däremot avgöras av den berörda myndigheten själv eller av regeringen liksom omlokaliseringar av befintlig verksamhet som endast rör en del av en myndighet och som har en liten omfattning. Vidare upprepade arbetsmarknadsutskottet ett tidigare uttalande att omlokalisering av befintlig verksamhet eller lokalisering av nya myndigheter bör föregås av noggranna överväganden i de avseenden som beskrivits ovan. Vidare betonades vikten av att besluten föregås av information till och samråd med den berörda personalen.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU2, som avlämnades hösten 1996, preciserades principerna något. Därtill redovisades hur arbetsmarknadsutskottet såg på frågan om vilka ärenden som bör underställas riksdagen. Riksdagen gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet anförde. I det nämnda betänkandet sades bl.a. följande (s. 27):

Riksdagen har vid en rad tillfällen uttalat sig om allmänna principer för såväl om- som nylokalisering av statlig verksamhet m.m. Utskottet finner att de överväganden och slutsatser som har legat till grund för riksdagens ställningstaganden i dessa frågor fortfarande har aktualitet. Detta har kommit till uttryck bl.a. genom de försvarspolitiska frågor som behandlas av riksdagen. I proposition 1996/97:4 Totalförsvar i förnyelse – etapp 2 lämnas förslag som innebär en avveckling av flygflottiljen i Söderhamn. Utskottet har i sitt yttrande (AU4y) framfört synpunkter på de principiella frågor som regeringsförslagen väcker när det gäller de regional- och arbetsmarknadspolitiska effekterna av ett genomförande av grundorganisationens omfattning och förläggning.

Utskottet vill ånyo understryka att varje beslut om omlokalisering av befintlig verksamhet eller lokalisering av nya myndigheter bör föregås av noggranna överväganden om möjligheten att i första hand placera dem i länscentrum eller vissa andra orter i eller i anslutning till nationella regionalpolitiska stödområden. Alternativ lokalisering kan vara orter eller regioner där statlig verksamhet läggs ned eller som i övrigt är mindre väl försörjda med sådan verksamhet. I vart fall bör en annan lokaliseringsort än Stockholm övervägas. En utgångspunkt skall dock vara att myndigheterna även efter en sådan lokalisering skall kunna utföra sina arbetsuppgifter effektivt. De möjligheter som står till buds att åstadkomma en bättre regional balans måste så långt möjligt tas till vara. När det gäller effekterna av omstruktureringen av statlig verksamhet vill utskottet betona vikten av att besluten föregås av kartläggningar, analyser och bedömningar av konsekvenserna från regionalpolitisk utgångspunkt.

Enligt utskottets uppfattning bör frågor om lokalisering av statlig verksamhet som är av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse underställas riksdagen. Utskottet föreslår att riksdagen till regeringen riktar ett tillkännagivande av denna innebörd.

Hösten 1998 övertog näringsutskottet beredningsansvaret för de regionalpolitiska frågorna i riksdagen. Våren 1999 tog utskottet, i sitt betänkande 1998/99:NU7, upp frågan om ut- och omlokalisering av statliga myndigheter med anledning av motioner inom detta område. Utskottet konstaterade i sitt ställningstagande (s. 27) att det finns gällande statliga riktlinjer för ut- och omlokalisering. Uppgiften att tillämpa principerna tillkommer dock inte riksdagen om det inte är fråga om lokalisering av statlig verksamhet som är

av större vikt eller på annat sätt av principiell natur. I en reservation (m, kd, c, fp) anfördes – när det gällde lokalisering och utlokalisering av statliga myndigheter – att de riktlinjer som finns inte får bli tomma ord. Regeringen borde därför dels se över tillämpningen av gällande riktlinjer, dels utreda om dessa riktlinjer fyller kraven.

För att få en uppfattning om hur de nämnda principerna har tillämpats under 1990-talet, har en redovisning över ärenden med utlokalisering av statliga myndigheter m.m. tagits fram med hjälp av berörda utskottskanslier (bilaga 2). Exempelsamlingen omfattar ett tjugotal myndigheter som ny- eller ombildades under 1990-talet. I de utskottsbetänkanden där myndigheterna och deras lokalisering tas upp förekommer det relativt sällan att de av arbetsmarknadsutskottet formulerade principerna återopparas.

Den konstitutionella grunden för beslutsprocessen

Mot bakgrund av det aktuella ärendet med utlokalisering av statliga arbetstillfällen i samband med utvecklingsprogram för kommuner har den konstitutionella grunden för beslutshandlingen vid utlokaliseringsärenden ytterligare studerats. Resultaten kan sammanfattas på följande sätt.

Det är en utgångspunkt att förvaltningen lyder under regeringen och att det tillkommer regeringen att besluta om lokaliseringen av myndigheterna.

På förslag av arbetsmarknadsutskottet i betänkande 1996/97:AU2 gav riksdagen regeringen till känna sin syn på frågan i vilken omfattning ärenden om lokalisering av statlig verksamhet bör underställas riksdagen. Denna syn gäller fortfarande.

Betydelsen av tillkännagivanden i allmänhet har berörts av konstitutionsutskottet i ett par betänkanden (1994/95:KU30 s. 42 och 1995/96:KU30 s. 20). Utgångspunkten måste vara att det önskemål som riksdagens tillkännagivande avser bör tillgodoses. Om det visar sig föreligga omständigheter som hindrar genomförandet eller om regeringen gör en annan bedömning än riksdagen måste dock regeringen kunna underlåta att vidta de åtgärder tillkännagivandet avser. En förutsättning bör då vara att regeringens bedömningar i detta avseende redovisas för riksdagen.

Genomgången av olika utskottsbetänkanden i bilaga 2 pekar på att regeringens propositioner många gånger innehållit förslag i frågor om lokalisering av myndigheter. I några fall framgår det emellertid inte om propositionerna innehållit sådana förslag. Riksdagen kan under alla förhållanden uttala sig om lokaliseringsfrågor med anledning av motioner. Det kan ske i form av lagstiftning, anslagsvillkor eller tillkännagivanden.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det föreligger principer för såväl lokaliseringsärenden som för beslutshandlingen i sådana ärenden. Dessa principer har riksdagen givit regeringen till känna hösten 1996 (bet. 1996/97:AU2). Därefter har det inte funnits krav på att ändra de nämnda principerna för myndighetslokalisering eller för den beslutshandling som riksdagen uttalat sig om. Motionsönskemål om översyn, framtagande av en plan för utlokalisering samt utloka-

lisering av enskilda myndigheter m.m. har dock behandlats och avslagits av riksdagen.

Den framtagna exempelsamlingen över utlokaliseringar av statliga organ under 1990-talet, som redovisas i bilaga 2, ger enligt utskottets uppfattning underlag för viss tveksamhet om den av arbetsmarknadsutskottet formulerade lokaliseringspolicyn varit uppmärksammat av riksdagens utskott. Endast i ett par fall har principerna nämnts av utskott som berört lokaliseringsfrågor i sitt betänkande.

Som redovisas ovan är utgångspunkten att riksdagen kan förvänta sig att regeringen underställer ärenden om "lokalisering av statlig verksamhet som är av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse" för riksdagens bedömning och beslut. Självklart föreligger alltid möjligheten för utskott och riksdag att göra bedömningen att man inte vill ta ställning i ett lokaliseringsärende. Detta har också skett i ett antal fall enligt vad som kan utläsas av exempelsamlingen. Det sagda betyder dock inte att regeringen har befriats från det grundläggande kravet att lokaliseringsärenden av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse bör underställas riksdagen.

Enligt utskottets uppfattning utgör de redovisade principerna för utlokalisering av statliga myndigheter och beslutshandlingen av sådana ärenden en modell som är väl ägnad att utgöra grunden för utlokaliseringsärenden i allmänhet. Riksdagens uttalande om kriterierna för utlokalisering och beslutshandlingen ger vägledning i såväl det nuvarande ärendet som i framtida ärenden, vilka nu inte kan förutses.

Liksom tidigare är utgångspunkten för de nu förestående utlokaliseringarna att myndigheterna även efter en omlokalisering skall kunna utföra sina arbetsuppgifter effektivt. Vidare förutsätter utskottet att en tidsplan för omställningsarbetets genomförande redovisas för riksdagen och att riksdagen successivt informeras om utvecklingen, t.ex. i samband med budgetpropositioner och ekonomiska vårpropositioner. Som tidigare framhållits utgår utskottet vidare från att de omdisponeringar eller ytterligare resurser som kan visa sig vara nödvändiga underställs riksdagen för beslut i samband med den ekonomiska vårpropositionen år 2000 eller i propositioner därefter.

Sammanfattningsvis anser utskottet att de gällande principerna för utlokalisering av statliga myndigheter och beslutshandlingen i sådana ärenden även fortsättningsvis bör äga giltighet.

Med hänvisning till vad som anförts anser inte utskottet att det finns behov av något initiativ från riksdagens sida med anledning av de nu aktuella motionerna.

Lokalisering av statlig verksamhet

Skrivelsen

Som en del av utvecklingsprogrammen för de nämnda kommunerna skall enligt vad som förutskickas i skrivelsen (avsnitt 3.4) ca 1 280 statliga arbetstillfällen lokaliseras till följande kommuner:

- Kiruna: ca 100 arbetstillfällen,
- Boden: ca 75 arbetstillfällen,

- Sollefteå: ca 300 arbetstillfällen,
- Härnösand: ca 15 arbetstillfällen,
- Falun: ca 135 arbetstillfällen,
- Karlskoga: ca 150 arbetstillfällen,
- Gotland: ca 90 arbetstillfällen,
- Hässleholm: ca 215 arbetstillfällen.

Vidare kommer lokalisering av ytterligare ca 200 arbetstillfällen till de prioriterade kommunerna att beslutas. Trygghetsstiftelsen har tillsammans med Försvarsmakten tagit fram en rikstäckande plan för avvecklingsarbetet. Den som väljer att inte följa med till den nya orten omfattas av trygghetsreglerna på samma sätt som den som blir uppsagd på grund av arbetsbrist.

I det följande redovisas – uppdelat i tre avsnitt – motioner och utskottets ställningstagande beträffande utredning om utlokaliseringsfrågor, lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap och utlokalisering av annan statlig verksamhet.

Utredning om utlokaliseringsfrågor

Motionerna

Centerpartiet framför i motion 1999/2000:N214 att regeringen bör tillsätta en utredning som får till uppgift att studera förutsättningarna för utlokalisering av statlig verksamhet. Modern informationsteknik har gjort verksamheter avståndsberoende, argumenterar motionärerna.

Likartade skäl ligger bakom motion 1999/2000:N233 (s), i vilken begärs en utredning om en mer aktiv lokaliseringspolitik för statlig verksamhet. Även i motion 1999/2000:N262 (s) anses att regeringen bör utreda vilka statliga verksamheter som kan utlokaliseras från de snabbt växande storstadsområdena. I motion 1999/2000:N314 (s) framhålls att man noga bör pröva vilka verksamheter som kan utlokaliseras och att nya myndigheter och verk i första hand bör lokaliseras till Norrland.

I motion 1999/2000:N244 (fp) hävdas att nya myndigheter har etablerats i Stockholmsområdet, trots att riksdagen tidigare uttalat att sådan lokalisering bör undvikas. Enligt motionärens uppfattning bör regeringen tillsätta en utredning angående de samhälleliga konsekvenserna av koncentrationen av statliga verk och styrelser till Stockholmsområdet.

Vissa kompletterande uppgifter

Enligt information från den regionalpolitiska utredningen (dir. 1999:2) kommer utredningen att analysera värdet av statliga myndigheter som regionala utvecklingsverktyg. Bland annat studeras olika slags effekter såsom fördelningseffekter och dynamiska effekter av tidigare utlokaliseringar. En av frågorna är hur målen (t.ex. starka regioner) kan relateras till medlen (t.ex. utlokalisering av myndigheter och andra åtgärder). Resultaten av detta utredningsarbete planeras att vara färdigt den 31 augusti 2000.

Med hänsyn till den redovisade informationen om den regionalpolitiska utredningens analyser anser utskottet att samtliga här upptagna motionsyrkanden bör avslås av riksdagen.

Lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap

Motionerna

I motionerna 1999/2000:N17 (m) och 1999/2000:N15 (kd) begärs ett riksdagsuttalande om att tidigare beslut att Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) skall vara lokaliserad till Stockholm står fast. Enligt motionärerna har ÖCB en utpräglat central roll som endast kan lösas i huvudstaden. En utlokalisering av myndigheten skulle skapa en djup kompetenssvacka under femtio år, enligt vad som sägs i motionen.

På liknande sätt påpekas i motion 1999/2000:N19 (mp) att det inte finns anledning att ompröva riksdagens ursprungliga beslut att lokalisera ÖCB till Stockholm. ÖCB:s dagliga arbete innebär kontakter med ett stort antal centrala myndigheter och organisationer i Stockholmsområdet, sägs det.

Med hänsyn till att Östergötland drabbats hårt av nedläggningar föreslås i motion 1999/2000:N329 (c) att bl.a. Forsvarets forskningsanstalt (FOA), ÖCB, Kammarkollegiet och Rättsmedicinalverket skall omlokaliseras till Östergötland.

Försvarsutskottets yttrande

På näringsutskottets förfrågan har försvarsutskottet avgett yttrande (1999/2000:FöU4y) i ärendet. I detta avsnitt redovisas en sammanfattning av försvarsutskottets yttrande, vilket återfinns i sin helhet i bilaga 1.

Försvarsutskottet behandlade frågan om ÖCB:s lokalisering första gången i maj 1985 (bet. 1984/85:FöU11). Detta skedde i samband med utskottets beredning av regeringens proposition (1984/85:160) om ledningen av totalförsvarets civila delar, vari regeringen föreslog att Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) skulle ombildas till Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB). Enligt förslaget i propositionen avsågs ÖCB lösa sina samordningsuppgifter i samråd med berörda myndigheter. Försvarsutskottet tog fasta på detta och uttalade bl.a. att ledning och samordning inom totalförsvaret måste bedrivas på annat sätt inom den civila delen än inom den militära. På grundval av sina uppgifter och sin kompetens samt genom en framsynt och kontaktskapande verksamhet borde ÖCB kunna få en självklar auktoritet inom totalförsvaret, ansåg utskottet.

Vid beredningen av detta ärende behandlade försvarsutskottet även två motioner med förslag om utlokalisering av ÖCB. Enligt utskottet motiverade dock myndighetens uppgifter att denna, liksom tidigare ÖEF, lokaliserades till Stockholm. Vid tre påföljande riksmöten behandlade försvarsutskottet liknande motionsyrkanden, vilka avstyrktes med hänvisning till tidigare uttalanden i frågan.

Sedan ÖCB bildades år 1986 har frågor inom den civila delen av totalförsvaret uppmärksamats mer och mer. Detta gäller inte minst mot bakgrund av det vidgade säkerhetsbegreppet och den ökande internationella verksamheten inom totalförsvaret. ÖCB:s samordningsansvar för det civila försvaret har således fått ökad betydelse. Försvarsutskottet instämmer därmed i vad som framförs i de nu aktuella motionerna om ÖCB:s viktiga samordningsroll inom det civila försvaret.

I 1996 års totalförsvarsbeslut (prop. 1996/97:4, bet. 1996/97:FöU1) uttalades i fråga om ledning av det civila försvaret att den breddade hotbilden skärper kraven på en gemensam planeringsinriktning utifrån en gemensam föreställning om vilka hot och risker som skall kunna mötas. Det blir därvid väsentligt att ansvariga myndigheter och andra aktörer har en enad uppfattning om det väpnade angreppets karaktär, men också om innebörden av en svår påfrestning på samhället i fred och vilka krav som då kan komma att ställas.

För att kunna ge statsmakterna en aktuell och heltäckande bild av genomslaget av totalförsvarsbeslutet 1996 fick också ÖCB en stärkt roll i samordningen av uppföljningen och utvärderingen av beslutet.

Försvarsutskottet vill i sammanhanget också anföra att utskottet för närvarande bereder regeringens proposition (prop. 1999/2000:30) om det nya försvaret, vari regeringen föreslår att de nuvarande myndigheterna Civilbefälhavaren i Södra civilområdet, Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet och Civilbefälhavaren i Norra civilområdet läggs ned den 31 december 2000. Av propositionen framgår också att riksdagsbeslutet våren 1999 (prop. 1998/1999:74, bet. 1998/99:FöU5) innebar att formerna för att på ett effektivt och rationellt sätt kunna möta ett bredare spektrum av hot och risker successivt måste utvecklas. Utgångspunkten borde härvid vara en förbättrad helhetssyn. Mot bakgrund av detta har regeringen i juni 1999 beslutat om direktiv (dir. 1999:63) för en särskild utredare som skall lämna förslag till principer för en bättre helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred.

Försvarsutskottet förutsätter att frågan om ÖCB:s lokalisering noga övervägs och att regeringen i denna fråga beaktar vad statsmakterna tidigare uttalat. Försvarsutskottet har, som framgått, vid flera tillfällen avvisat en omlokalisering av ÖCB med hänsyn till förutsättningarna att kunna utföra sina uppgifter. En omlokalisering av viktiga myndigheter inom det civila – liksom inom det militära – försvaret är av central betydelse för riksdagen. Därför utgår försvarsutskottet ifrån att en sådan fråga kommer att bli föremål för riksdagens överväganden och beslut.

Enligt försvarsutskottets uppfattning bör riksdagen instämma i det anförda i ett uttalande till regeringen. Mot den bakgrunden anser försvarsutskottet att de berörda motionerna 1999/2000:N15 (kd), 1999/2000:N16 (kd), 1999/2000:N17 (m), 1999/2000:N19 (mp) och 1999/2000:N329 (c) bör avslås av riksdagen i de delar som rör ÖCB:s lokalisering.

Utskottet har tidigare konstaterat att de principer för utlokaliseringsärenden som låg i riksdagens tillkännagivande till regeringen hösten 1996 (bet. 1996/97:AU2) fortfarande gäller. Dessa principer gäller generellt och alltså för alla ärenden om "lokalisering av statlig verksamhet som är av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse".

I olika motioner föreslås att riksdagen skall uttala sig för att ÖCB även fortsättningsvis skall vara lokaliserad till Stockholm. Information om huruvida ÖCB ingår i regeringens beredning av möjliga utlokaliseringar föreligger emellertid inte – varken i den behandlade skrivelsen eller genom de upplysningar som företrädare för Näringsdepartementet har lämnat inför utskottet. Det finns därför ingen anledning för utskottet att diskutera frågan om ÖCB:s lokalisering.

Enligt utskottets mening bör – med det anförda som bakgrund – de här aktuella motionsyrkandena inte föranleda någon åtgärd av riksdagen.

Utlokalisering av annan statlig verksamhet

Motionerna

I motion 1999/2000:N352 (s) begärs ett tillkännagivande om att lokaliseringen av statlig verksamhet bör göras så att den kan påverka den regionala obalansen i positiv riktning. Lokalisering av huvudkontor bör ske till regioner där verksamheten har sitt huvudsakliga ursprung. Som exempel nämns bl.a. huvudkontoret för Vattenfall AB.

Statliga verks IT-avdelningar bör utlokaliseras till glesbygden, enligt förslag i motion 1999/2000:N318 (s). De offentliga myndigheterna skall vara föregångare i användandet av den nya tekniken, vilken kan användas som ett medel för välfärd och konkurrenskraft.

Parallellt med andra regionalpolitiskt tillväxtfrämjande åtgärder som t.ex. satsning på kompetensutveckling och IT bör statsmakterna vid ny- eller omorganisation av myndigheter utlokalisera statlig verksamhet till Kronobergs län, är budskapet i motion 1999/2000:N354 (c). I en första etapp är Post- och telestyrelsen samt Statens va-nämnd lämpliga för en utlokalisering till Kronobergs län.

I motion 1999/2000:N211 (c) begärs att statlig verksamhet skall utlokaliseras till Kalmar län med hänsyn till att länet är ett regionalpolitiskt problemområde och att statsmakterna tidigare fattat ett sådant målsättningsbeslut. I en första etapp bör Statens naturvårdsverk, Svensk Kärnbränslehantering AB och Arkivet för ljud och bild, omfattande totalt 650 arbetstillfällen eller mer, lokaliseras till länet.

I motion 1999/2000:N345 (c) föreslås att statlig verksamhet utlokaliseras till Gotland parallellt med att andra tillväxtbefrämjande åtgärder vidtas. Konsumentverket och Allmänna reklamationsnämnden bör enligt motionärerna lokaliseras till Visby.

Riksförsäkringsverket bör i en första etapp utlokaliseras till Karlstad, anför det i motion 1999/2000:N331 (c). I ett senare steg kan delar av myndighetens arbetsområden flyttas ut till fler orter inom Värmland.

I motion 1999/2000:N346 (c) krävs att statsmakterna aktivt och medvetet utlokaliserar statlig verksamhet till Dalarnas län. I en första etapp bör Statens kulturråd utlokaliseras till Falun, Kommunikationsforskningsberedningen till Borlänge, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor till Avesta och Alkoholinspektionen till Ludvika.

En jämnare fördelning av den statliga verksamheten är angelägen med hänsyn till såväl arbetstillfällena som den närhet och service som statens verksamhet står för, är budskapet i motion 1999/2000:N242 (c). Eftersom situationen i Gävleborgs län försämrats krävs utlokalisering av statlig verksamhet till detta län, anförs det i motionen. I ett första steg bör Affärsverket Svenska kraftnät utlokaliseras till Gävle och Datainspektionen till Hudiksvall, föreslår motionären.

Även Västernorrlands län har drabbats av nedläggningar påpekas det i motion 1999/2000:N366 (c). Informationsteknikens utveckling möjliggör lokaliseringar av verksamheter till de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet på ett sätt som tidigare föreföll otänkbart. I en första etapp bör Ungdomsstyrelsen, Patentbesvärstribunalen, Riksutställningar, Arbetskyddsstyrelsen och Posten Kredit AB utlokaliseras till Västernorrlands län, sägs det i motionen.

I motion 1999/2000:N330 (c) förordas en utlokalisering av statliga myndigheter till Västerbottens län i syfte att bryta den negativa befolkningsutvecklingen. Sveriges geologiska undersökningar (SGU) bör lokaliseras till Skellefteå och Arbetslivsinstitutets huvudkontor, Medicinska forskningsrådet och Rådet för arbetslivsforskning m.fl. till Umeå. Vidare menar motionären att utlokaliseringar måste följas av andra satsningar för att få till stånd en ökad användning av IT-kommunikation.

Vissa kompletterande uppgifter

I ett arbetsmaterial har Glesbygdverket redovisat sysselsättningen inom statliga civila myndigheter under perioden 1993–1997. Enligt materialet har antalet sysselsatta minskat från ca 114 000 till ca 109 000 personer under denna tidsperiod, eller med ca 4,5 %. Minskning har skett inom socialförsäkringsområdet, polisverksamheten och rättsväsendet med totalt ca 6 800 personer, medan antalet anställda inom ”offentlig förvaltning” har ökat med nästan 1 700 personer. I tabell 1 på nästa sida redovisas förändringarna länsvis.

Tabell 1: Förändring i antalet sysselsatta i statliga civila myndigheter mellan åren 1993 och 1997. 1999/2000:NU10

Län	Offenlig förvaltning	Utrikes förvaltning	Rätts-skipning	Polisverk-samhet	Obligato-risk social-försäkr.	Summa	Förändring %
Stockholms län	1 879	51	-398	-1 149	67	450	1,3 %
Uppsala län	105	-11	-53	-27	-36	-22	-0,7 %
Södermanlands län	284	1	-18	-166	-121	-20	-0,7 %
Östergötlands län	-346	1	-51	-81	-137	-614	-12,0 %
Jönköpings län	110	1	-137	-63	-85	-174	-4,6 %
Kronobergs län	226	0	-71	-48	-61	46	2,8 %
Kalmar län	-141	0	-61	-88	-111	-401	-17,2 %
Gotlands län	124	0	-46	-17	-23	38	5,6 %
Blekinge län	79	0	11	-63	-91	-64	-3,6 %
Skåne län	-750	-5	-68	-398	-440	-1 661	-13,3 %
Hallands län	44	-4	-53	-28	-83	-124	-5,6 %
Västra Götalands län	-105	1	167	-407	-543	-887	-5,6 %
Värmlands län	-85	0	-59	-107	-93	-344	-12,3 %
Örebro län	29	-1	-6	-64	-84	-126	-3,4 %
Västmanlands län	-50	-1	-33	-151	-127	-362	-14,0 %
Dalarnas län	61	-2	-85	-84	-102	-212	-6,2 %
Gävleborgs län	426	-1	-78	-78	-66	203	5,8 %
Västernorrlands län	62	-1	-82	-144	312	147	3,7 %
Jämtlands län	-17	0	-46	-22	47	-38	-2,8 %
Västerbottens län	-240	2	-56	-35	-129	-458	-15,8 %
Norrbottens län	-9	0	-120	-163	-218	-510	-14,5 %
Riket	1 686	31	-1 343	-3 383	-2 124	-5 133	-4,5 %

Glesbygdsverket har också studerat omfattningen av minskningen med uppdelning på olika slags kommuner enligt tabell 2 nedan.

Tabell 2: Antal statligt sysselsatta per kommungrupp 1993 och 1997

Kommunkategori	1993	1997	Förändring	Förändring %
Glesbygdskommuner	1 011	826	-185	-18,3 %
Tätortsnära landsbygds-kommuner	23 000	19 169	-3 831	-16,7 %
Tätortskommuner i Norr-lands inland	1 820	1 671	-149	-8,2 %
Övriga tätortskommuner	87 881	86 913	-968	-1,1 %
Samtliga	113 712	108 579	-5 133	-4,5 %

Den till antalet största minskningen av antalet statligt sysselsatta mellan åren 1993 och 1997 återfinns i gruppen tätortsnära landsbygdskommuner. Den procentuellt största minskningen av antalet statligt sysselsatta under perioden har emellertid skett i gruppen glesbygdskommuner. En justering av antalet statligt sysselsatta i förhållande till faktiska befolkningsförändringar i respektive kommunkategori innebär enligt Glesbygdsverket enbart marginella skillnader i resultaten.

Det bör noteras att tabellerna ovan avser nettosiffror och att vissa kommuner kan inrymma både ökning och minskningar av antalet statligt sysselsatta. Gruppen Övriga tätortskommuner omfattar såväl landets allra största

städer som relativt små kommuner i vilka befolkningen till största delen bor i tätorter med över 3 000 invånare. I många kommuner i denna grupp har antalet statligt sysselsatta minskat under perioden. Detta uppvägs dock av andras ökning, t.ex. i Stockholms kommun där ökningen uppgick till nästan 2 000 personer.

Nedgången i antalet sysselsatta i gruppen Glesbygdskommuner förklaras främst av en minskning av antalet sysselsatta inom försäkringskassorna. I gruppen Tätortsnära landsbygdskommuner beror minskningarna på nedgång av antalet sysselsatta inom försäkringskassorna, polisverksamheten, domstols- och åklagarväsende m.m.

Birger Schlaug (mp) ställde i oktober 1999 en fråga (1999/2000:105) till näringsminister Björn Rosengren om utvärdering av utlokaliseringar. Enligt frågeställaren fanns det anledning att diskutera vilket beslutsunderlag som finns på området. I sitt svar anförde näringsministern bl.a. följande:

De mest omfattande omlokaliseringarna av statliga verksamheter genomfördes redan under 1970-talet. Det handlade då om utlokaliseringar av inte mindre än ett femtiotal myndigheter från Stockholmsregionen till ett femton-tal orter, främst regionala centrum. Dessa utlokaliseringar berörde ca 11 000 personer.

En utvärdering av dessa omlokaliseringar gjordes av Statskontoret 1989. Utvärderingen kom bl.a. fram till att omlokaliseringarna under den första tiden innebar påfrestningar för såväl berörda myndigheter som enskilda individer. Samtidigt påverkades mottagningsortens befolkningsunderlag och skatteunderlag positivt. På längre sikt har mottagningsortens arbetsmarknad breddats. Den nya personalen har medverkat till en vitalisering av de flesta myndigheterna och personalens arbetsmiljö har förbättrats avsevärt. Myndigheterna har också fått markant lägre lokalhyror.

Omlokalisering av statlig verksamhet kan således vara ett verktyg både för att främja en myndighets utveckling och för den regionala utvecklingen i Sverige. Tidigare har statlig verksamhet av tradition och logistiska skäl placerats i huvudstaden, när regional närvaro inte varit nödvändig. Den alltmer avancerade informationstekniken gör nu också myndigheter mer lättrorliga.

Riksdagen har också uttalat att omlokalisering av statlig verksamhet är ett viktigt inslag i strävandena att åstadkomma en balanserad regional utveckling inom landet.

Bl.a. som ett led i strävan att effektivt utnyttja det moderna samhällskapitalet i hela landet anser jag att statliga myndigheter bör kunna etableras på många orter.

Den pågående utredningen om den framtida regionalpolitiken har bl.a. i uppdrag att bedöma den hittillsvarande regionalpolitikens effekter på den regionala utvecklingen och att göra en samhällsekonomisk analys av de intäkter och kostnader som den hittillsvarande regionalpolitiken bedöms ha medfört. I det avseendet har regeringen redan gått Birger Schlaug till mötes vad gäller analyser av utlokaliseringar av statlig verksamhet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har i det föregående utförligt redovisat de allmänna principer för omlokalisering av statlig verksamhet som riksdagen beslutat om. Dessa principer är ännu gällande. Därtill kommer att den regionalpolitiska utredningen inom kort kommer att presentera ett nytt material på detta område.

Enligt utskottets uppfattning ger de här upptagna motionerna inte underlag för något särskilt uttalande om omlokalisering av statlig verksamhet till någon av de av motionärerna föreslagna orterna.

Med det anförda avstyrks samtliga här behandlade motionsyrkanden.

Skrivelsen

Utskottets ställningstagande

Slutligen föreslår utskottet att regeringens skrivelse 1999/2000:33 läggs till handlingarna utan vidare åtgärd från riksdagens sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *behov av åtgärder i allmänhet*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:N3 yrkandena 1, 2, 4 och 5 och 1999/2000:N16 yrkandena 2–4,

res. 1 (m, kd, fp) – motiv.

2. beträffande *behov av åtgärder i särskilda regioner eller kommuner*
att riksdagen

- a) avslår motion 1999/2000:N2 (Stockholms län),
- b) avslår motion 1999/2000:N259 (Jönköpings län),
- c) avslår motionerna 1999/2000:N4 och 1999/2000:N11 (Skåne län),
- d) avslår motionerna 1999/2000:N9 och 1999/2000:N380 (Värmlands län),
- e) avslår motionerna 1999/2000:N6 och 1999/2000:N8 (Dalarnas län),
- f) avslår motionerna 1999/2000:N10 och 1999/2000:N13 (Västernorrlands län),
- g) avslår motionerna 1999/2000:N5 och 1999/2000:N12 (Norrbottens län),

res. 2 (m, kd, fp) – motiv., villk. res. 1

3. beträffande *beslutsprocessen angående statlig lokalisering*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:N3 yrkande 3, 1999/2000:N7, 1999/2000:N14, 1999/2000:N15 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:N16 yrkande 1, 1999/2000:N17 yrkandena 1 och 2 och 1999/2000:N18,

4. beträffande *utredning om utlokaliseringsfrågor*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:N214 yrkande 23, 1999/2000:N233, 1999/2000:N244, 1999/2000:N262 och 1999/2000:N314,

5. beträffande *lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:N15 yrkande 3, 1999/2000:N17 yrkande 3, 1999/2000:N19 och 1999/2000:N329,

res. 3 (m, kd, fp)

6. beträffande *utlokalisering av annan statlig verksamhet*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:N211, 1999/2000:N242,
1999/2000:N318, 1999/2000:N330, 1999/2000:N331, 1999/2000:
N345, 1999/2000:N346, 1999/2000:N352, 1999/2000:N354 och
1999/2000:N366,

7. beträffande *skrivelsen*
att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1999/2000:33 till handling-
arna.

Stockholm den 9 mars 2000

På näringsutskottets vägnar

Per Westerberg

I beslutet har deltagit: Per Westerberg (m), Barbro Andersson Öhrn (s),
Reynoldh Furustrand (s), Lennart Beijer (v), Göran Hägglund (kd), Karin
Falkmer (m), Sylvia Lindgren (s), Nils-Göran Holmqvist (s), Marie Granlund
(s), Gunilla Wahlén (v), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Ingegerd
Saarinen (mp), Åke Sandström (c), Eva Flyborg (fp), Stefan Hagfeldt (m)
och Karl Gustav Abramsson (s).

Reservationer

1. Behov av åtgärder i allmänhet (mom. 1, motiveringen)

Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Inger Ström-
bom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m) anser
att utskottets ställningstagande i avsnittet om behov av åtgärder i allmänhet
bort ha följande lydelse:

Den nuvarande försvarspolitiken, såsom den manifesteras i propositionen
om det nya försvaret (prop. 1999/2000:30), är inne i en ordnad process som
utskottet inte kan ställa sig bakom. Under beredningens gång har det fram-
kommit att själva beslutsunderlaget för försvarspolitiken är osäkert och att
det ger upphov till olika bedömningar. Utan att gå in på vilka krav som i dag
kan ställas på försvaret utifrån den säkerhetspolitiska situationen anser inte
utskottet att det är meningsfullt att anlägga synpunkter på det redovisade
omställningsprogrammet.

Utskottet vill också betona att det är riksdagen som beslutar om budget,
anslagstilldelning och anslagsanvändning. Om omdisponeringar eller ytterli-
gare resurser visar sig behövliga på något område måste detta underställas
riksdagen.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1999/2000:N3 (v) och
1999/2000:N16 (kd) i berörda delar.

2. Behov av åtgärder i särskilda regioner eller kommuner (mom. 2, motiveringen)

1999/2000:NU10

Under förutsättning av bifall till reservation 1

Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Inger Ström-bom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m) anser att utskottets ställningstagande i avsnittet om behov av åtgärder i särskilda regioner eller kommuner bort ha följande lydelse:

Enligt vad som anförs i ovannämnda motioner krävs åtgärder för bl.a. Boden, Falun, Karlskoga och Hässleholm – dvs. orter som omfattas av regeringens utvecklingsprogram för kommuner – utöver dem som redovisas i regeringens skrivelse.

När det gäller dessa orter har utskottet tidigare motiverat att det inte är meningsfullt att anlägga synpunkter på det redovisade omställningsprogrammet mot bakgrund av en annan syn på försvarsfrågorna. Därför är det heller inte meningsfullt att ha synpunkter på de ytterligare åtgärder som motionärerna begär för dessa orter.

I övriga motioner krävs åtgärder för Norrtälje, Tranås, Ängelholms och Kristinehamns kommuner samt för Dalarnas och Västernorrlands län. Enligt utskottets mening kan de redovisade motionsyrkandena inte utgöra underlag för riksdagens initiativ inom något av de områden som utpekats i motionerna. Utskottet hänvisar därför till sin principiella uppfattning att de åtgärder och insatser som begärs för olika delar av landet får prövas inom ramen för de möjligheter som anförtrotts de regionala organen samt i förekommande fall Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) och Glesbygdverket. Även de nya möjligheterna i samband med de regionala tillväxtavtalen samt EG:s strukturfondsstöd bör tas in i denna bild.

Med det anförda avstyrker utskottet samtliga här aktuella motionsyrkanden.

3. Lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap (mom. 5)

Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Inger Ström-bom (kd), Ola Sundell (m), Eva Flyborg (fp) och Stefan Hagfeldt (m) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap bort ha följande lydelse:

Utskottet har konstaterat att de principer för utlokaliseringsärenden som låg i riksdagens tillkännagivande till regeringen hösten 1996 (bet. 1996/97: AU2) fortfarande gäller. Som utskottet tidigare framhållit utgör de redovisade principerna för utlokalisering av statliga myndigheter och beslutshanteringen av sådana ärenden en modell, som är väl ägnad att utgöra grunden för utlokaliseringsärenden i allmänhet.

Information om huruvida ÖCB ingår i regeringens beredning av möjliga utlokaliseringar föreligger inte – varken i den behandlade skrivelsen eller genom de upplysningar som företrädare för Näringsdepartementet har lämnat inför utskottet. I den mån ÖCB skulle vara aktuell för utlokalisering utgår

utskottet från att detta måste betraktas som en fråga ”av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse”.

Som framgår av försvarsutskottets yttrande har försvarsutskottet och riksdagen tidigare tagit ställning till frågan om lokaliseringen av ÖCB. Enligt detta ställningstagande motiverade myndighetens uppgifter att ÖCB lokaliserades till Stockholm. Av det yttrande som försvarsutskottet nu lämnat till näringsutskottet (bilaga 1) framgår att försvarsutskottet står kvar vid bedömningen att ÖCB:s uppgifter motiverar en fortsatt lokalisering till Stockholm.

I den mån regeringens utlokaliseringsplanering inbegriper ÖCB förutsätter näringsutskottet – i likhet med försvarsutskottet – att denna fråga underställs riksdagen för beslut. Det anförda bör riksdagen med anledning av yrkanden i motionerna 1999/2000:N17 (m), 1999/2000:N15 (kd) och 1999/2000:N19 (mp) som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet avstyrker däremot motion 1999/2000:N329 (c).

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap* att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:N15 yrkande 3, 1999/2000:N17 yrkande 3 och 1999/2000:N19 och med avslag på motion 1999/2000:N329 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Särskilda yttranden

1. Behov av åtgärder i allmänhet (mom. 1)

Göran Hägglund och Inger Strömbom (båda kd) anför:

Vi vill framhålla vikten av en ordentlig ekonomisk redovisning om det i skrivelsen omtalade fempunktsprogrammet kommer till stånd. Då finansieringen av omställningsprogrammet skall ske inom befintliga budgetramar innebär det att statliga anslag till projekt och orter på andra håll i landet måste nedprioriteras. För att ge en helhetsbild bör redovisningen omfatta dels de medel som tas i anspråk för omställningsprojekt m.m., dels de konsekvenser som uppstår på andra orter när resurser omfördelas till omställningsorterna.

2. Utlokalisering av annan statlig verksamhet (mom. 6)

Åke Sandström (c) anför:

När det gäller utlokaliseringen av statliga verk och myndigheter vill jag erinra om vikten av åtgärder i fråga om Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Värmlands, Dalarnas, Gävleborgs, Västernorrlands och Västerbottens län.

Centerpartiet har under lång tid kritiserat regeringen för en allt för passiv regionalpolitik. Statliga verk och myndigheter har haft otydligt regionalt ansvar, vilket bl.a. resulterat i en mycket stor minskning av statliga arbetstillfällen i småorterna medan däremot en ökning av statliga arbetstillfällen skett i storstadsområdena.

Sammantaget kan konstateras att de statliga myndigheterna, som skall ge service till hela Sverige, i mycket stor utsträckning är koncentrerade till Stockholmsregionen.

Det är viktigt att bryta den negativa befolkningsutvecklingen och den ensidiga myndighetsstruktur som vi har i landet. Parallellt med en rad regionalpolitiskt tillväxtbefrämjande åtgärder, såsom satsningar på kompetensutveckling och utbildning, IT och bredbandsteknik, sänkta arbetsgivaravgifter, bättre riskkapitalförsörjning och enklare regler för företagen, krävs ett omlokaliseringsprogram för de statliga myndigheterna.

Det finns nu – jämfört med tidigare – nya möjligheter att förlägga verksamhet utanför de största städerna. Med hjälp av modern informationsteknik är verksamheter i princip avståndsoberoende. Utlokaliseringar måste självfallet följas av massiva satsningar för att bygga upp strukturer för bl.a ökad användning av IT-kommunikation.

Försvarsutskottets yttrande

1999/2000:FöU4y

Utvecklingsprogram för kommuner med särskilda omställningsproblem främst på grund av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten

Till näringsutskottet

Försvarsutskottet vill härmed yttra sig över regeringens skrivelse (skr. 1999/2000:33) Utvecklingsprogram för kommuner med särskilda omställningsproblem främst på grund av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten i den del som rör lokalisering av Överstyrelsen för civil beredskap. Utskottet behandlar i yttrandet motionerna N15 (kd), N16 (kd), N17 (m), N19 (mp) och N329 (c) i de delar som rör lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap.

Skrivelsen

På grundval av redovisningen i proposition (prop. 1999/2000:30) Det nya försvaret rörande strukturförändringar inom Försvarsmakten har Regeringskansliet gjort en preliminär bedömning vad gäller minskning av sysselsättningen i vissa kommuner. Antalet arbetstillfällen beräknas minska med ca 215 i Kiruna, med ca 425 i Boden, med ca 450 i Sollefteå, med ca 400 i Falun, med ca 400 på Gotland och med ca 900 i Hässleholm. Regeringen avser att i konstruktiv samverkan med kommunerna, och alla övriga berörda myndigheter och organ, genomföra utvecklingsprogram för att stödja en positiv utveckling av arbetsmarknaden, såväl beträffande existerande som nya näringar.

Planerade åtgärder

De åtgärder som regeringen planerar är bl.a. tillsättandet av en *omställningsgrupp* med uppdrag att föreslå och genomföra utvecklingsprogram för de nämnda kommunerna med särskilda omställningsproblem främst på grund av strukturomvandlingar inom Försvarsmakten, den s.k. Omställningsgruppen. I uppdraget till Omställningsgruppen uttalas bl.a. att gruppen skall lämna förslag till åtgärder för att stödja en positiv utveckling av arbetsmarknaden och övergång till nya näringar i kommunerna Kiruna, Boden, Sollefteå, Härnösand, Falun, Karlskoga, Gotland och Hässleholm.

Regeringen har även initierat ett *fempunktsprogram* för en positiv utveckling i de prioriterade kommunerna. Programmet omfattar planerade åtgärder som rör lokalisering av statlig verksamhet. Förutsättningarna för lokalisering av statlig verksamhet i berörda kommuner skall studeras noggrant. Statlig sysselsättning och verksamhet kan bidra till en positiv utveckling i utsatta

kommuner. Arbetet leds av en särskild statssekreterargrupp inom Regeringskansliet. Regeringen avser att besluta vilka myndigheter eller andra statliga verksamheter som skall lokaliseras till berörda kommuner – totalt ca 1 280 arbetstillfällen. De statliga arbetstillfällena lokaliseras i första hand till Kiruna (ca 100), Boden (ca 75), Sollefteå (ca 300), Härnösand (ca 15), Falun (ca 135), Karlskoga (ca 150), Gotland (ca 90) samt Hässleholm (ca 215).

Regeringen betonar vikten av att lokaliseringarna skall ske i samarbete med berörda myndigheter och fackliga organisationer, berörda kommuner och Trygghetsstiftelsen. Frågan om att säkerställa myndigheternas kompetens och servicenivå skall beaktas.

Trygghetsstiftelsen har tillsammans med Försvarsmakten tagit fram en rikstäckande plan för avvecklingsarbetet. För den personal som arbetar på arbetsplatser som skall omlokaliseras finns det möjlighet att få hjälp av Trygghetsstiftelsen och det statliga trygghetsavtalet för att få ett nytt arbete. Den som väljer att inte följa med till den nya orten omfattas av trygghetsreglerna på samma sätt som den som blir uppsagd på grund av arbetsbrist. Villkoren och möjligheterna i det statliga trygghetssystemet är goda och statistiken från Trygghetsstiftelsen visar att systemet är effektivt och att det stora flertalet arbets sökande får nytt arbete – oftast inom den privata sektorn.

Fempunktsprogrammet omfattar bl.a. också infrastrukturåtgärder, särskilda åtgärder inom ramen för EG:s strukturfonder samt utveckling av arbetsmarknad och en övergång till nya näringar.

Regeringen planerar också *vissa kommungemensamma åtgärder*. För de kommuner som omnämns i skrivelsen gäller att ökade medel för arbetsmarknadspolitiska åtgärder såsom anställningsstöd, utbildningsåtgärder, flyttstöd, starta-eget-stöd m.m. flexibelt skall kanaliseras till berörda länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar via Arbetsmarknadsverket (AMV). Statliga fastigheter, andra anläggningar som används för militära ändamål och vissa markområden skall – i förekommande fall och på gynnsamma affärsmässiga villkor – ställas till förfogande för andra verksamheter och omvandlas för alternativ användning.

Kommunvis beskrivning av planerade åtgärder

I skrivelsen lämnas en kommunvis beskrivning av planerade åtgärder för Kiruna, Boden, Sollefteå, Härnösand, Falun, Karlskoga, Karlsborg, Gotland och Hässleholm. Det framgår av regeringens redovisning att ca 300 statliga arbetstillfällen lokaliseras till Sollefteå. Omställningsgruppen får i uppdrag att i samarbete med Sollefteå kommun, berörda myndigheter och lokalt näringsliv skapa förutsättningar för etablering av ytterligare ca 300 privata arbetstillfällen i Sollefteå.

Erfarenheter från Söderhamnskommittén

I oktober 1996 tillkallade regeringen en särskild utredare för att lämna förslag till åtgärder för att stärka utvecklingen i Söderhamn. Bakgrunden till uppdraget var regeringens förslag att lägga ned Hälsinge flygflottilj, F 15 i

Söderhamn. I uppdraget ingick dels att utarbeta förslag till vilka statliga verksamheter som kunde lokaliseras till Söderhamn och att medverka vid genomförandet av beslutade lokaliseringar, dels att föreslå andra åtgärder som kunde stärka utvecklingen i Söderhamn.

I Söderhamnskommitténs rapport (SOU 1998:89) Greppet – att vända en regions utveckling betonar kommittén inledningsvis att nödvändigheten för att bedriva ett framgångsrikt arbete var att kommunen accepterade situationen och snabbt nådde politisk enighet kring en handlingsplan och därefter engagerade sig i ett omfattande utvecklingsarbete.

Sammanfattningsvis konstateras bl.a. att sedan ett och ett halvt år efter F 15:s nedläggning har arbetslösheten minskat och att man andas en framtidsoptimism i Söderhamn som inte funnits sedan massaindustrins glansdagar på 1960-talet. I rapporten konstateras även att den största betydelse som lokaliseringarna av statliga myndigheter haft var att skapa en minsta kritisk massa för att förändra arbetsmarknaden i syfte att skapa bra förutsättningar för privata företag.

Motionerna

I såväl *motion N15 (kd)* av Amanda Agestav som i *motion N17 (m)* av Henrik Landerholm anförs att Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) av Försvarsdepartementets politiska ledning har fått beskedet att myndigheten skall utlokaliseras från Stockholm. Som grund har åberopats en preliminär överenskommelse mellan regeringen och Centerpartiet. Enligt de båda motionerna skulle en sådan åtgärd vara utomordentligt skadlig ur flera aspekter. ÖCB skall på regeringens uppdrag kunna utföra arbetsuppgifter i en krissituation. Kravet på omedelbar förmåga kan innebära behov av snabba kontakter med Regeringskansliet och andra myndigheter.

För att lösa dessa uppgifter har – enligt vad som vidare anförs i motionerna – ÖCB byggt upp en unik kompetens och ett omfattande samverkansmönster. Det är svårt att hitta något annat organ, vid sidan av regering och riksdag, som i sin dagliga verksamhet är så beroende av kontakter med andra myndigheter och organisationer i Stockholmsområdet. En utflyttning från Stockholm skulle alltså medföra att ÖCB inte skulle kunna lösa sin samordningsroll. Vidare skulle Regeringskansliets tillgång till sin stabsmyndighet allvarligt försvåras. Det nödvändiga samverkansmönstret i Stockholm spolieras. I motionerna framhålls också att den föreslagna utlokaliseringen av myndigheten skulle skapa en djup kompetenssvacka under fem–tio år som omöjliggör genomförandet av riksdagens totalförsvarsbeslut.

I *kommittémotion N16 (kd)* av Inger Strömbom m.fl., som också nämner ÖCB:s viktiga roll som stabsmyndighet, framhålls att ÖCB:s centrala roll också var skälet till att riksdagen vid bildandet av ÖCB den 5 juni 1985 beslutade (bet. 1984/85:FöU11) att verksamheten skulle vara lokaliserad till Stockholm.

Även motionerna N15 (kd), N17 (m) och N19 (mp) nedan tar upp detta som ett argument för att ÖCB även fortsättningsvis skall vara lokaliserad till Stockholm.

I *motion N19 (mp)* av Lars Ångström framhåller motionären – utöver ÖCB:s viktiga roll som samverkansmyndighet – att en utlokalisering av ÖCB skulle vara utomordentligt skadligt ur flera aspekter. Enligt motionären har Miljöpartiet de gröna länge arbetat för att stärka den civila delen av totalförsvaret. En tyngdpunktsförskjutning sker nu från militär förmåga till civil kapacitet samtidigt som de internationella uppgifterna får en framträdande roll. Enligt motionären kommer mycket av den vikt som på senare år har lagts vid de civila frågorna, nationellt och internationellt, att undermineras av regeringens förslag.

I *motion N329 (c)* av Lena Ek föreslås att ÖCB utlokaliseras till Östergötland. Enligt motionären möjliggör nu informationsteknikens utveckling lokaliseringar av verksamheter till de utvecklingspolitiskt viktiga delarna av landet på ett sätt som tidigare föreföll otänkbart. Statlig verksamhet har inte tillgodogjort sig dessa möjligheter. Centerpartiet har tidigare pekat ut ett antal statliga myndigheter såsom Försvarets forskningsanstalt, Kammarkollegiet och Rättsmedicinalverket för utflyttning till Östergötland. Till detta kommer regionalisering av Socialstyrelsen, utflyttning av Överstyrelsen för civil beredskap, Brottförebyggande rådet och ytterligare ett tiotal exempel på statlig verksamhet som inte behöver ligga i storstadsregionen.

Utskottets överväganden

Utskottet behandlade frågan om ÖCB:s lokalisering första gången i maj 1985 (1984/85:FöU11). Det skedde i samband med utskottets beredning av regeringens proposition (1984/85:160) Ledningen av totalförsvarets civila delar, vari regeringen förslög att Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) ombildas till Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB). Enligt förslaget i propositionen avsågs ÖCB lösa sina samordningsuppgifter i samråd med berörda myndigheter. Utskottet tog fasta på detta och uttalade bl.a. att ledning och samordning inom totalförsvaret måste bedrivas på annat sätt inom den civila delen än inom den militära. På grundval av sina uppgifter och sin kompetens samt genom en framsynt och kontaktskapande verksamhet borde ÖCB kunna få en självklar auktoritet inom totalförsvaret, ansåg utskottet. Utskottet förut-satte att myndigheten skulle kunna utöva ledning och samordning mera i kraft av sådan auktoritet än med administrativa eller ekonomiska styrmedel.

När sedan utskottet vid samma beredning behandlade två motioner som föreslog en utlokalisering av ÖCB, ansåg utskottet, att myndighetens uppgifter motiverar att denna, liksom ÖEF, är lokaliserad till Stockholm. Utskottet behandlade vid tre påföljande riksmöten liknande motionsyrkanden. Dessa yrkanden avstyrktes också av utskottet med hänvisning till tidigare uttalanden i frågan.

ÖCB är enligt sin instruktion (1988:1122) central förvaltningsmyndighet för frågor om ledning och samordning av verksamhet inom det civila försvaret. ÖCB är därutöver ansvarig för funktionerna Civil ledning, Transporter och Försörjning med industrivaror. Enligt sin instruktion skall också ÖCB samordna den frivilliga försvarsverksamheten inom det civila försvaret.

Sedan ÖCB bildades år 1986 har frågor inom den civila delen av totalförsvaret uppmärksammats mer och mer. Detta gäller inte minst mot bakgrund

av det vidgade säkerhetsbegreppet och den ökande internationella verksamheten inom totalförsvaret. ÖCB:s samordningsansvar för det civila försvaret har således fått ökad betydelse. Utskottet instämmer därmed i vad som framförs i motionerna om ÖCB:s viktiga samordningsroll inom det civila försvaret. När det gäller frågan om ÖCB:s lokalisering, som också tas upp i motionerna, vill utskottet anföra följande.

I 1996 års totalförsvarsbeslut (prop. 1996/97:4, bet. FöU1) uttalades i fråga om ledning av det civila försvaret att den breddade hotbilden skärper kraven på en gemensam planeringsinriktning utifrån en gemensam föreställning om vilka hot och risker som skall kunna mötas. Det blir därvid väsentligt att ansvariga myndigheter och andra aktörer har en enad uppfattning om det väpnade angreppets karaktär, men också om vad en svår påfrestning på samhället i fred är och vilka krav som då kan komma att ställas. Det innebär också att den operativa planering som ÖCB samordnar skall utformas bl.a. i syfte att slå fast vilka planeringsgrunder som gäller. ÖCB måste således, enligt vad som uttalades i propositionen, ägna stor kraft åt att snabbt och effektivt se till att totalförsvarsbeslutet får genomslag i samhället.

För att kunna ge statsmakterna en aktuell och heltäckande bild av genomslaget av totalförsvarsbeslutet 1996 fick också ÖCB en stärkt roll i samordningen av uppföljningen och utvärderingen av beslutet.

Utskottet vill i sammanhanget också anföra att utskottet för närvarande bereder regeringens proposition (prop. 1999/2000:30) Det nya försvaret, vari regeringen föreslår att de nuvarande myndigheterna Civilbefälhavaren i Södra civilområdet, Civilbefälhavaren i Mellersta civilområdet och Civilbefälhavaren i Norra civilområdet läggs ned den 31 december 2000. Av propositionen framgår också att riksdagsbeslutet våren 1999 (prop. 1998/1999:74, bet. FöU5) innebar att formerna för att på ett effektivt och rationellt sätt kunna möta ett bredare spektrum av hot och risker successivt måste utvecklas. Utgångspunkten borde härvid vara en förbättrad helhetssyn. Mot bakgrund av detta har regeringen i juni 1999 beslutat om direktiv (dir. 1999:63) för en särskild utredare som skall lämna förslag till principer för en bättre helhetssyn vid planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. I uppdraget ingår att ta ställning till om nuvarande funktionsindelning, myndighetsuppgifter och samordningssystem behöver ändras.

Utskottet förutsätter att frågan om ÖCB:s lokalisering noga övervägs och att regeringen i denna fråga beaktar vad statsmakterna tidigare uttalat. Utskottet har, som framgått, vid flera tillfällen avvisat en omlokalisering av ÖCB med hänsyn till förutsättningarna att kunna utföra sina uppgifter. En omlokalisering av viktiga myndigheter inom det civila försvaret är – i likhet med inom det militära försvaret – av central betydelse för riksdagen. Utskottet utgår därför ifrån att en sådan fråga kommer att bli föremål för riksdagens överväganden och beslut. Vad utskottet här anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Mot den bakgrunden avstyrker därför utskottet motionerna N15 (kd), N16 (kd), N17 (m), N19 (mp) och N329 (c) i de delar som rör ÖCB:s lokalisering.

På försvarsutskottets vägnar

Henrik Landerholm

I beslutet har deltagit: Henrik Landerholm (m), Tone Tingsgård (s), Christer Skoog (s), Karin Wegestål (s), Stig Sandström (v), Åke Carnerö (kd), Olle Lindström (m), Rolf Gunnarsson (m), Ola Rask (s), Margareta Viklund (kd), Anna Lilliehöök (m), Lars Ångström (mp), Erik Arthur Egervärn (c), Laila Bäck (s) och Berndt Sköldestig (s).

Inledning

För att få en uppfattning om hur beslutsfrågan i lokaliseringsärenden har hanterats under 1990-talet har uppgifter härom inhämtats från utskottskanslierna. Listan, som omfattar ett bolag och en rad myndigheter inom olika utskottsområden, gör inte anspråk på att vara fullständig.

Konstitutionsutskottet

I betänkande 1993/94:KU37 behandlades regeringens förslag om en ny myndighetsorganisation på radio- och TV-området. Regeringsförslaget innebar att två nya myndigheter, Radio- och TV-verket respektive Granskningsmyndigheten för radio och TV, skulle ersätta de fyra tidigare myndigheterna på området. Konstitutionsutskottet redovisar att enligt propositionen (prop. 1993/94:160) skulle en utlokalisering utan tvekan medföra ett avbrott i den löpande tillståndsgivningen och granskningsverksamheten på radio- och TV-området. Vidare redovisas regeringens uppfattning att ett utnyttjande av de dittillsvarande myndighetslokalerna var en förutsättning för att kunna genomföra den nya myndighetsorganisationen den 1 juli 1994. I sju motioner redovisas olika förslag om lokalisering, bl.a. till Sundsvall, Karlstad, Jönköping och Haninge.

I konstitutionsutskottets betänkande redogörs noggrant för de riktlinjer för om- och utlokalisering, som riksdagen lagt fast på våren 1990. Vidare hänvisas till ett yttrande i frågan från kulturutskottet, 1993/94:KrU6y. Kulturutskottet ansåg att myndigheterna borde lokaliseras utanför Storstockholmsområdet och att riksdagen som sin mening borde ge regeringen detta till känna. Mot denna bakgrund föreslog konstitutionsutskottet att regeringen borde överväga möjligheterna att lokalisera myndigheterna till annan kommun än Stockholm och att detta skulle ges regeringen till känna. Utskottets hemställan bifölls av kammaren med acklamation.

Båda myndigheterna ligger i dag i Haninge.

Finansutskottet

Inom finansutskottet har lokalisering av myndigheter inte varit uppe till diskussion under 1990-talet. Däremot var sammanslagningen av Tipstjänst, som låg i Stockholm, och Penninglotteriet, som låg i Visby, ett ärende för riksdagen. Finansutskottet underströk i sitt betänkande (bet. 1995/96:FiU14) att inriktningen borde vara att det nya bolagets huvudkontor med dess funktioner för den samlade verksamheten lokaliserades till Visby. Vidare menade finansutskottet att det var av stor vikt att en betydande del av den totala verksamheten i övrigt bedrevs på Gotland så att sysselsättningen på Gotland bevarades och förstärktes vid en sammanslagning. Med anledning av ett antal motioner föreslog finansutskottet ett tillkännagivande till regeringen av denna innebörd. Riksdagen följde finansutskottets mening.

I betänkande 1993/94:JuU25 behandlades bl.a. frågan om inrättande av en brottsoffermyndighet. Regeringens förslag innebar att Brottssoffermyndigheten av regionalpolitiska skäl skulle utlokaliseras från Stockholm (prop. 1993/94:43). I ett antal motioner föreslogs olika tänkbara lokaliseringssorter. I det nämnda betänkandet redovisas de principer för lokaliseringar som lagts fast av arbetsmarknadsutskottet. Med beaktande av dessa principer ställde sig justitieutskottet bakom regeringsförslaget att Brottssoffermyndigheten skulle lokaliseras utanför Stockholm. Enligt utskottets mening gav motionerna inte underlag för något särskilt uttalande om lokalisering av verksamheten till någon av de föreslagna orterna. ”I stället bör det ankomma på regeringen att besluta om lokaliseringen av den nya myndigheten”, anfördes det i betänkandet. Motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottets mening, och Brottssoffermyndigheten lokaliserades till Umeå enligt regeringsbeslut.

Utrikesutskottet

Frågan om avveckling av den dåvarande biståndsmyndigheten SIDA och flera småmyndigheter samt inrättande av en ny myndighet, sedermera kallad Sida, i vilken även Sandö U-centrum skulle ingå som separat resultatenheter, behandlades i betänkande 1994/95:UU15 på grundval av förslag från regeringen (prop. 1994/95:100 bil. 4). Såvitt framgår av betänkandet förde utskottet ingen diskussion i den allmänna lokaliseringsfrågan. Dock avstyrktes ett motionskrav, som förespråkade en satsning på SIDA:s kursgård i Uppsala. Enligt utskottet måste det ankomma på den nya myndigheten att bestämna hur utbildningsverksamheten skulle organiseras. Liksom de tidigare myndigheterna lokaliserades även den nya myndigheten, Sida, till Stockholm. I medierna ifrågasattes lokaliseringen till centrala Stockholm och ställdes frågan om inte t.ex. Rinkeby vore en lämpligare lokalisering.

Inrättande av Inspektionen för strategiska produkter (ISP) föreslogs i proposition 1995/96:31 och behandlades av utrikesutskottet, som fick yttranden från konstitutionsutskottet och försvarsutskottet i frågan. Utrikesutskottet (bet. 1995/96:UU3) såg frågan om omvandlingen av Krigsmaterielinspektionen (del av Regeringskansliet) till en särskild myndighet (ISP) som en administrativ reform och förde ingen diskussion om lokaliseringsfrågor. Lokaliseringen till Stockholm bibehölls.

Socialförsäkringsutskottet

I betänkande 1991/92:SfU4 behandlades bl.a. frågan om inrättande av en särskild nämnd för utlänningsärenden. I propositionen (prop. 1991/92:30) hade uttalats att frågan om var nämnden exakt skulle lokaliseras fick lösas i ett annat sammanhang, men att den av rekryteringsskäl och med hänsyn till behovet av kontakter med skilda delar av Regeringskansliet dock borde lokaliseras till Stockholm eller Stockholms omedelbara närhet. I tre motioner togs lokaliseringsfrågan upp. Enligt socialförsäkringsutskottet borde frågan

om Utlänningsnämndens placering avgöras av regeringen. Motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottets mening.

I betänkande 1997/98:SfU6 behandlades bl.a. mål och riktlinjer för integrationspolitiken och frågan om inrättande av ett integrationsverk. Riksdagen godkände inrättandet med viss ändring beträffande verksamhetens omfattning. Motionsyrkanden om lokaliseringen avstyrktes med motiveringen att riksdagen inte borde ta ställning till lokaliseringsfrågan. Integrationsverket lokaliserades sedermera till Norrköping.

I betänkande 1997/98:SfU12 behandlades bl.a. ett regeringsförslag om utlokalisering till Söderhamn av viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket jämte en motion med yrkande om avslag på regeringens förslag. Socialförsäkringsutskottet tillstyrkte regeringsförslaget och avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottsmeningen.

Socialutskottet

Handikappombudsmannen inrättades den 1 juli 1994 och ersatte Statens handikappråd (prop. 1993/94:219, bet. 1993/94:SoU27). I varken propositionen, motionerna eller utskottsbetänkandet togs frågan om lokalisering upp. Myndigheten ligger i dag i Stockholm.

I samband med EU-medlemskapet inrättades den 1 januari 1995 en ny myndighet – Alkoholinspektionen – för tillståndsgivning, kontroll och tillsyn av alkoholhanteringen (prop. 1994/95:100 bil. 6 s. 269). I propositionen redovisades att regeringen den 1 september 1994 hade tillsatt en organisationskommitté för att förbereda myndighetens inrättande och att regeringen hade för avsikt att utreda huruvida Alkoholinspektionen kunde placeras utanför Stockholm. I avvaktan på denna utredning skulle myndigheten placeras i Stockholm. Motioner som rörde lokaliseringsfrågor förelåg inte. Varken i socialutskottets betänkande om inrättande av myndigheten (bet. 1994/95:SoU15) eller vid senare tillfällen har lokaliseringsfrågor i samband med Alkoholinspektionen tagits upp. Inspektionen ligger i dag i Stockholm.

Kulturutskottet

Baserat på kulturutskottets betänkande 1997/98:KrU7 föreslog riksdagen i mars 1998 ett tillkännagivande till regeringen om att ledningen för Statens sjöhistoriska museer (SSHM) skulle flyttas till Karlskrona.

Hösten 1998 framhöll kulturutskottet att förhållandevis lång tid hunnit gå sedan riksdagen uttalade sig i ärendet. Mot den bakgrunden underströk utskottet ”vikten av att regeringen bereder ärendet skyndsamt” (bet. 1998/99:KrU1 s. 61).

I budgetpropositionen för år 2000 framförde regeringen olika skäl till varför den inte ansåg att det var lämpligt att utlokalisera SSHM:s ledning (prop. 1999/2000:1 utg.omr. 17 s. 123). Kulturutskottet anförde i sitt budgetbetänkande (bet. 1999/2000:KrU1 s. 58–60) att det inte tillkommit något nytt i ärendet och föreslog riksdagen att på nytt ge regeringen till känna att ledningen för SSHM borde lokaliseras till Karlskrona. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag. Det bör nämnas att i myndigheten SSHM

Utbildningsutskottet

I betänkande 1990/91:UbU4 behandlades frågan om inrättande av ett nytt skolverk. Frågan om Skolverkets lokalisering togs upp i fem motionsyrkanden. Dessa avstyrktes med följande text:

Utskottet anser att en nödvändig förutsättning för att ett skolverk med nya verksamhetsformer skall kunna starta redan den 1 juli 1991 är att skolverkets centrala del förläggs till Stockholm, inte minst med hänsyn till att lokalfrågan bör vara löst på ett fullgott sätt vid verksamhetens start. De samhällsekonomiska konsekvenserna av en eventuell utflyttning samt hänsyn till den nuvarande personalens bosättningsort bör också vägas in vid bedömningen av lokaliseringsfrågan. Enligt utskottets mening talar övervägande skäl för att det nya skolverket bör förläggas till Stockholm. Med hänvisning härtill bör riksdagen avslå motionerna.

Frågan om lokalisering av Statens institut för handikappfrågor behandlades i betänkande 1990/91:UbU21. I budgetpropositionen hade förordats att institutet skulle lokaliseras till Härnösand. I fem motioner förordades Stockholm som lokaliseringsort; i övriga tre motioner föreslogs andra orter. Utskottet hade inget att invända mot att institutet förlades till Härnösand, men påpekade att det kunde vara rimligt att förlägga vissa sammanträden m.m. till Stockholm, där de centrala handikapporganisationerna hade sina kanslier.

Trafikutskottet

I trafikutskottets betänkande 1991/92:TU20 redovisades bl.a. frågor om bildandet av en ny myndighet på telekommunikationsområdet, Post- och telestyrelsen, samt finansieringsfrågor för den nya myndigheten. Motioner i lokaliseringsfrågan förelåg inte. I utskottsbetänkandet togs frågan om lokalisering över huvud taget inte upp. Utskottet informerade i betänkandet om att regeringen avsåg att återkomma till riksdagen med förslag om organisation och finansieringsform för myndigheten. I enlighet med regeringsbeslut har Post- och telestyrelsen nu sin huvudsakliga verksamhet i Stockholm.

Lokalisering av den nya myndigheten Rikstrafiken var inte föremål för behandling i det betänkande som behandlade myndighetens bildande, 1997/98:TU10 (s. 62). Däremot togs lokaliseringsfrågan upp i budgetbetänkande 1998/99:TU1 (s. 73). Ett motionsönskemål om förläggning av Rikstrafiken till Dalarna avstyrktes av trafikutskottet med motivering att det pågick en utredning, som skulle ligga till grund för en proposition om Rikstrafiken våren 1999. Regeringens mål var att myndigheten skulle kunna starta sin verksamhet den 1 juli 1999. Vidare hänvisades i utskottstexten till att det ålåg utredaren att redovisa regionalpolitiska konsekvenser (dir. 1988:46). Efter beslut av regeringen lokaliserades Rikstrafiken till Sundsvall.

I jordbruksutskottets yttrande till finansutskottet 1997/98:JoU2y behandlades bl.a. det nya djurregistret, vilket organisatoriskt tillhör Jordbruksverket i Jönköping. Riksdagens beslut i frågan, som baserades på betänkande 1997/98:FiU11, omfattade endast anslaget för djurregistret. Registret lokaliserades sedermera till Söderhamn.

I betänkande 1998/99:MJU1 behandlades frågan om inrättande av ett jordbruks- och livsmedelsekonomiskt institut. I två motioner fanns förslag om lokalisering av detta institut till Lund respektive Jönköping. Utskottet tillstyrkte propositionen angående anslag och avstyrkte motionerna om lokalisering med motiveringen att regeringen i det fortsatta arbetet med den nya myndighetens organisation även skulle belysa ledningen av institutets verksamhet och dess lokalisering. Riksdagen följde miljö- och jordbruksutskottets mening. Institutet lokaliserades därefter till Lund.

Näringsutskottet

I näringsutskottets betänkande 1996/97:NU12 behandlades den framtida energiförsörjningen med bl.a. inrättandet av en ny central energimyndighet med övertagande av merparten av myndighetsfunktionerna på energiområdet från Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK). Enligt vad som redovisades i propositionen bedömdes inte den nya myndigheten komma att leda till att personal skulle friställas. I motioner föreslogs lokalisering till Barsebäck, Norrköping, Örebroregionen, Borås, Västerås, Kalmar och Västsverige. Näringsutskottet avstyrkte motionerna på området med motiveringen att lokaliseringen inte var en sak för riksdagen att ta ställning till. Riksdagen biföll utskottets hemställan. Statens energimyndighet lokaliserades sedermera till Eskilstuna.

Bostadsutskottet

I budgetpropositionen för år 1999 (prop. 1998/99:1, utg.omr. 18) föreslog regeringen inrättande av en ny myndighet, Kunskapscentrum för ekologisk hållbarhet, vars viktigaste uppgift skulle vara att stödja kommunerna i arbetet med att ta fram och genomföra lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet. "Centret skall ha formen av en egen myndighet och lokaliseras till Umeå", sägs det i propositionen. I bostadsutskottets betänkande 1998/99:BoU1 behandlades det nya ramanslaget för inrättande av kunskapscentret. Två motioner väcktes på detta område; i båda begärde motionärerna att regeringens förslag om en ny myndighet skulle avslås helt och hållet. Någon diskussion om lokaliseringen av centret togs inte upp av bostadsutskottet, som tillstyrkte regeringens förslag och avstyrkte motionerna.

Ärendet	1
Sammanfattning.....	1
Skrivelsen	2
Motionerna	2
Utskottet	7
Bakgrund.....	7
Inledning	7
Erfarenheter från tidigare försvarsnedläggningar	7
Behov av åtgärder	8
Skrivelsen.....	8
Behov av åtgärder i allmänhet.....	10
Motionerna	10
Vissa kompletterande uppgifter.....	11
Utskottets ställningstagande	12
Behov av åtgärder i särskilda regioner eller kommuner	13
Motionerna	13
Vissa kompletterande uppgifter.....	14
Utskottets ställningstagande	15
Beslutsprocessen angående statlig lokalisering.....	15
Skrivelsen.....	15
Motionerna	15
Vissa kompletterande uppgifter.....	16
Historik.....	16
Den konstitutionella grunden för beslutsprocessen	19
Utskottets ställningstagande	19
Lokalisering av statlig verksamhet.....	20
Skrivelsen.....	20
Utredning om utlokaliseringsfrågor	21
Motionerna	21
Vissa kompletterande uppgifter.....	21
Utskottets ställningstagande	22
Lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap	22
Motionerna	22
Försvarsutskottets yttrande	22
Utskottets ställningstagande	24
Utlokalisering av annan statlig verksamhet.....	24
Motionerna	24
Vissa kompletterande uppgifter.....	25
Utskottets ställningstagande	27
Skrivelsen	28
Utskottets ställningstagande	28
Hemställan	28
Reservationer	29
1. Behov av åtgärder i allmänhet (m, kd, fp).....	29
2. Behov av åtgärder i särskilda regioner eller kommuner (m, kd, fp).....	30

3. Lokaliseringen av Överstyrelsen för civil beredskap (m, kd, fp)	30	1999/2000:NU10
Särskilda yttranden	31	
1. Behov av åtgärder i allmänhet (kd)	31	
2. Utlokalisering av annan statlig verksamhet (c)	31	
Bilagor		
1. Försvarsutskottets yttrande 1999/2000:FöU4y	33	
2. Exempelsamling i fråga om utlokaliseringsärenden.....	39	